BLANK PAGE

కళాకేళీ ప్రచురణలు

:: 19 ::

ఆసంతం

గేయ సంపుటి.

రాంషా.

తొలికూర్పు :
సెప్టెంబర్ : 1953.
వేయిప్రతులు.

ప్రతులకు :
విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం.
విజయవాడ—2.
కళాకేళీ ప్రచురణాలయం,
శామల్‌కోట.

Edited, Printed and Published by D. Ramsha for Kalakeli Publications, Samalkot, at Sri Rama Press, Samalkot.

కీర్తిశేషులు

నా తల్లి

వేంకటలక్ష్మికి

నా తండ్రి

వేంకటరమణయ్యకి

ఈ రచయితవే

—: ముద్రితాలు. :—

కామేశ్వరికథ (నవల)
లక్షింపతిగారమ్మాయిలు (నాటకం)
కళలు : కథలు (వ్యాసాలు)
దయ్యంపట్టినమనిషి (నవల)
మనస్తత్వాలు (కథలు)
వంటింటికుందేళ్లు (నాటిక)
అనంతం (కావ్యాలు)
శిలాప్రతిమ (నాటిక)

—: అముద్రితాలు :—

మాల్వా (నవల)
తెగనిగొలుసులోలంకెలు (నాటకం)
అధోలోకాలు (కథలు)
రాంషాహీప్రణయగాధ (కావ్యాలు)
నవల (వ్యాసాలు)
చెత్తకథ (నవల)
చిత్రవర్షం (నాటికలు)
అపస్వరాలు (కథలు)
సాహిత్యం (వ్యాసాలు)
విమర్శ (వ్యాసాలు)
కావ్యం (వ్యాసాలు)
నాటకం (వ్యాసాలు)

....అనంతమైన మహాప్రవాహం ఒకటి సాగిపోతున్నది; అది కాలప్రవాహం కావచ్చు; లేదా కాలప్రవాహంలో అంతర్భాగమైఉన్న ఉన్నతకావ్య ప్రవాహం కావచ్చు; మహాకవుల కావ్య నిర్ఝరుల మధురసంగీతాన్ని వింటూ తన్మయం పొందే జీవులంమనం. ఈ ప్రవాహం అనాది; ఈ ప్రవాహం అనంతం; ఈ ప్రవాహం ఆద్యంత రహితం.

ఎక్కడో, ఎప్పుడో ఊరిననీరు పెల్లుబికి, ఒడ్డులొరసి, పొర్లి, పల్లపుదారుల ప్రవహించి, క్షణక్షణం విపులమై, గాఢమై, సంకీర్ణమై, ఒకచోట రాజహంసవలె, మరొకచోట కదనాశ్వం వలె, ఇంకొకచోట వర్షకాల కృష్ణపయోదంవలె సమయోచిత గమనాలవిరాజిల్లుతూన్న ఆ కావ్యప్రవాహాన్ని చూచినవారికి తన్మయత్వం ఏమంతమాట!

ఈమహాప్రవాహానికి జనపదాలే మాతృస్తనాలౌతున్నవి. ఆమహా మహుల కృతులే క్షీరధారలై శాఖోపశాఖలౌతున్నవి. యుగీన కావ్యరీతులే ప్రవాహగుణ నిర్దేశకాలౌతున్నవి. దుష్టబుద్ధి, అజ్ఞాని మసూచీ విషూచీ జాడ్యబీజాలతో నిండిన వసనాల పవిత్ర జలాలకలిపినట్లు కుకవులు కావ్యప్రయోజనాల విస్మరించి ఆయా యుగాల ప్రవాహాల కలుషితం చేశారు. కాని, ప్రవాహగుణ సంపన్నమైన పవిత్రజలాలు రోగ క్రిమిసంహారకాలుకూడా.

దేవతలైన పూర్వపురుషుల వాక్కునపుట్టి, దివ్యమై చెన్నొందిన ఈ మహాప్రవాహాన్ని దూరులైన సగరాదుల చితా భస్మాలపై పనిపి వారి ఆత్మల్ని పునీతం చేయటం కోసమే ఈ భగీరథ ప్రయత్నం సాగిస్తున్నాను. ఇదుగో గంగావతరణమౌతున్నది. పరమ శివులవలె దీనిని శిరసావహించండి. కావ్య దూరులైన సగరులారా! మీ ఆత్మల్ని క్షాళనం చేసుకోండి. ఈ నవవేదం పఠించండి :

ఇది సాయం సంధ్య.

సాయంసంధ్య

" మారుతి

BLANK PAGE

గౌతమి.

.... పశ్చిమాకాశపు స్వర్ణకాంతులు ఆకుపచ్చని గౌతమీ నదీజల తరంగాలపై పడి విచిత్రవర్ణాల పూసుకున్న సంధ్యా సమయంలో, శీతల జలతుషారాలతో నిండిన మందమారుతాలు మన హృదయాల స్పృశించాలనే ఆశతో, అనునిత్యదారిద్ర్య దుఃఖాలపలువల్ని ఊడ్చి, దైనందిన వేదనాపరిదగ్ధ హృదయాన్ని చేతబట్టుకొని గోదావరీనదీతీరంపై షికారుచేస్తున్నాను.

గంధర్వనాట్యం చేస్తున్నది గోదావరి. ప్రకృతివలె చిత్ర విచిత్ర చిత్రాల లిఖిస్తున్నది. పార్వతివలె వివిధగతిలాస్య విన్యాసాల ప్రదర్శిస్తున్నది. పరమశివునివలె తాండవమాడుతున్నది. ఆమెనృత్యకోలాహలం నాహృదయంలో ప్రతిధ్వనిస్తున్నది. ఆమె సౌందర్యం నాకన్నుల కట్టినట్లున్నది. గంభీర మనోజ్ఞభావాలు నాలో మందమారుతాలై హృదయవీణాతంత్రులను స్పర్శిస్తున్నవి. నానుండీ గోదావరి పరిగెడుతున్నది. 'పరిగెట్టవద్దు తల్లీ' అని ప్రార్థించ బుద్ధవుతుంది. కవికి ఆమె కౌగిలిలో కనుమోడ్చటంకన్న కావలసినదేముంది ?

ఆమె నిర్మలాంతఃకరణలోని మాధుర్యం చవిగొనాలనే ఆకాంక్ష! ఆప్రవాహమే నాయోచనల్ని పునీతం చేయాలనే వాంఛ! ఆలోచనలు నిష్ఫలాలనే ఆవేదన!

నా ఆవేదనని ఆమెతో చెప్పుకోవాలి. అందుకే ఆగ మంటాను ఆమెని ! ఏనాటి సంబంధమో మా ఇద్దరికీ ! అందుకే ఎలుగెత్తి ఆక్రోశించాను:

ఓ దివ్యగౌతమి ఓ భవ్యగంగ !
పారకే పారకే పరుగులన్ వారి.

నీసిలి నీలాల నినదించు తరగ
చిత్రించు చిత్రాల చిత్రకారులకు

నీ చిరుతరగల నృత్యవిన్యాస
మ్మానపేశునిభంగి నడకించ నీవె.

నీ చిరుతరగలన్ నినదించు రవళి
నాలోన లోలోన నడయాడ నీవె.

లోలోన కనరాని లోతు నీడలను
అమృతమ్ము చిలికించు ఆర్ద్రగాత్రాల
పాడనీ పాడనీ పదిమంది కవుల
పాడనీ పాడనీ పదిమంది కవుల.

ఓ దివ్యగౌతమీ ! ఓ భవ్యగంగ !
పారకే పారకే పరువులన్ వారి.

పన్నుండు నీనుండి పరతెంచు మధువు
నాలోన లోలోన నటియింపజేసి
నీనీలి తరగలన్ నిత్యకౌగిలిని
కనుమోడ్పు నీయవే కవినైన నన్ను.
నీ నీలినీలాల నిర్మలత్వాన
పరిసరించి ప్రవహించు ప్రభయె నీ ఆత్మ
మాపైన నిండార ప్రసరించుదనుక
సుడిగొని నదియించి చోద్యమ్ము గొలుపు.

ఓ దివ్యగౌతమీ! ఓ భవ్యగంగ!
పారకే పారకే పరుపులన్వారి.

నిష్ఫలయోచనా! నిలుచుండు చాలు;
మంజులమ్మగు దివ్య మకరంద సదము,
ఈకవీ హృదయమ్ము ప్రవహించి నిన్ను
తళుకొత్తు భావాల తన్పివేసెడిని.
ఎందుకే నను వీడి పరుగులన్ పెడుదు?
ఎన్ని శతాబ్దాల ఎరుకయే మనది!
పరివహించి పరివహించి పరుగెత్తిపోక
నామాట నాబాధ చెప్పుకోనిమ్ము.

ఓ దివ్యగౌతమీ! ఓ భవ్యగంగ!
పారకే పారకే పరుగులన్వారి.

చైతన్యం.

ఏమిటో నావెఱ్ఱిగాని, ఈ మహాప్రవాహం 'అనంతం' కదా ! ఎక్కడికి పోతుందిది ? నాకుముందు ఎందరు కవులీ అనుభూతుల్ని పొందలేదు ? ఎందరి ఆవేదనల్ని ఆమె వినలేదు ? ఎందరికి తన అమృతాన్ని ప్రసాదించి వారిజీవితాల పునీతం చేయలేదు ?

ఏనాటివారీ కవులు ? ఏలాటివారీ కవులు ? గుండెల్లో కుంపటితో పెదవులపై చిరునవ్వులుచిందే కవులు ఈనాటివాళ్లా? లక్ష సంవత్సరాలన్నా కనీసం వేయి సంవత్సరాలన్నా వయస్సు గలవాళ్లు. ఆ నాటిదీ గోదావరి. ధ్రువనక్షత్రంలాంటి కవి యశస్సు, ఆర్ద్రనయనాలతో, కంపితగళాలతో నూత్న చైతన్య స్రవంతిని ప్రపంచానికి ప్రసాదించే దీక్షాకంకణులుకదా కవులు !

ఈ మంత్రజలాల అమృతశీకరాలు నాలో కావించిన జ్ఞానబోధకు నేను బుద్ధుణ్ణయ్యాను. ఆ చైతన్యస్రవంతికి బద్ధుణ్ణయ్యాను. పూర్వకవి ప్రతిభా విశేషాలకు ముగ్ధుణ్ణయ్యాను. అందుకనే ఇంత దర్పం వచ్చింది నాలో; అనూనమైన సాంప్రదాయమే నాకీ అహంకారాన్ని కలిగించింది. ఆ అహంకారంతోనే నేనిట్లా ప్రకటించాను :

1

నవ్వే — చిరునవ్వే
ముసలీ — ముదుసళ్ళం
ముదిమీ ముదుసళ్ళం
దశ శతాబ్దులు
శత శతాబ్దులు
వయసే మా వయసే

2

సాప్తిక నిశ్శబ్దం
ఈ ధృవనక్షత్రం.
వాలికే హిమకణాల
వాణికే నిశగళాల
ప్రపంచానికే ప్రపంచానికే
ప్రసాదించుతాం.

3

అశ్రాంతము విశ్రాంతీ
స్రవంతిలోనే
నూతన మేదైనా
చేతన రూపేణా
ప్రపంచానికే ప్రపంచానికే
ప్రసాదించుతాం.

4

నవ్వో చిరునవ్వో
ముసలీ ముదుసళ్ళం
ముదిమీ ముదుసళ్ళం
దశ శతాబ్దులు
శత శతాబ్దులు
వయసే మా వయసే

తపఃఫలం

....చైతన్యం మండుతున్న అగ్నిలాంటిది. అది మన పాపాలను దహిస్తుంది; మనజీవితాలకు వెలుగిస్తుంది. వివేకికి ఈ చైతన్యం ఆహితాగ్ని లాంటిది. సృష్టి గమనాన్ని, సృష్టి పరిణామాన్నీ అవగతం చేసుకోటానికే ఈ చైతన్యం సిద్ధిస్తుంది. అప్పుడు కవికి సృష్టిలోని సర్వవస్తువులకీ అర్థం గోచరిస్తుంది. పదాల అవయవార్థాల విడిచి పదసమ్మేళనంలో అలంకారిక తాత్వికార్థాలను క్రుమ్మరించటంకోసం ఈచైతన్యం తోనే వర్తిస్తాడు కవి.

ఒక సీతాకోకచిలుక కనిపిస్తుంది. దానిరెక్కలలో ముద్రించుకొన్న మనోహరవర్ణాలచూచి ముగ్ధులమౌతాం మొదట.

ఆ తర్వాత మన హృదయంలోని భావాల చిత్రవర్ణాలుకూడా జ్ఞాపకంవచ్చి దాన్ని నోరారా

"నా మూగలోని పలుకా !"

అని పిలుచుకుంటాము. అంతవఱకూ స్తబ్ధులమై తిలకిస్తూ కూర్చున్న మన ఆత్మలు ఉప్పొంగి శబ్దాల రచిస్తాయి. గానాల పలికిస్తాయి; భావాల ఒలికిస్తాయి. మనహృదయంకూడా దానితో సమంగా నర్తించాలని మథనపడుతుంది: తనలో, మరుపురాని ఆ సౌందర్యాన్ని ముద్రించుకోవాలని చూస్తుంది, మన చైతన్య మట్లాకాదు. ఆ సీతాకోకచిలుకనే

"నా జీవలోక విదితా !"

అని సంబోధిస్తుంది. విశ్వ రహస్యాన్ని ద్యోతకంచేసే మహా శక్తిని ఆ రంగురెక్కల పుర్వులో చూస్తుంది. మొదట గొంగళీ పురుగుగా — జుగుప్సాకరంగా కనిపించినదే కాలక్రమేణా అపురూప సౌందర్యరాశిగా కనిపించటం మన చైతన్యానికి ఆశ్చర్యాన్ని కలిగిస్తుంది. అందుచేతనే గతకాల దౌర్భాగ్యం దానిలో నిద్రించుచున్నట్లుగా తోస్తుంది. లేపితే అనిద్ర వదలి జుగుప్సాకరమైన తొలిరూపం నేటికీ ఈ సౌందర్యరాశిలో గోచరిస్తుందా అన్నట్టు అనుమానం కలుగుతుంది. నేడు, ఒకప్పటి గొంగళీ పురుగువలె నిద్రావస్థలో మునిగిన మానవజాతి చైతన్యమూర్తియై ఒకనాడు సీతకోక చిలుకలవలె వికసించే రోజు రావచ్చు. ఆ ఆశ కలుగుతుంది మనకి ! నిజమే దుర్భరవర్త

మానం గల మనకు ఉజ్వల భవిష్యత్తు ఉంది. అందుకనే ఆ సీతాకోకచిలుకను విడువబుద్ధికాదు. ఆ సీతాకోకచిలుక నేర్పే పాఠాన్ని స్మరిస్తే ఇలా పాడబుద్ధవుతుంది ....

ఓ సీతకోకచిలుకా !
నా మూగలోని పలుకా !
పరుగిడుచు పారిపోకే
నా జీవలోకవిదితా !
నా దృష్టి దాటిపోకే
నీతోటి ఆటలంటే
నా గుండె పొంగిపోవు.

ఓ సీతకోకచిలుకా !
పరుగెత్తి పారిపోకే
ముద్రించు హృదయమందే
చిత్రించుకొందు నిన్నే
నీ మొదటిరోతరూపున్
శాలాన విడిచిపెట్టే
విపరీతసృష్టి స్నిగ్ధా !

ఓ సీతకోక చిలుకా !
పరుగెట్టి ఎగిరిపోకే
చనిపోవు కాలమంతా

నిద్రించుచుండు నీలో.
నావంటి దుఃఖితులలో
చైతన్యమూర్తులంతా
నీవలెనె అవతరించన్.

ఓ సీతకోకచిలుకా!
నామూగలోని పలుకా!
నాజీవలోక విదితా!
పరిగెట్టి పారిపోతే
నాదృష్టి దాటిపోతే

కుసుమలాస్యం

.... ఒక సాయంత్రం ఇంటిదగ్గరే విశాలమైన ముందు వాకిట్లో పడకకుర్చీలో నడుమువాల్చి, కాళ్ళాడిస్తూ ఎదురుగా వీధిగుమ్మం ప్రక్కన విరియబూసిన గరుడవర్ధనాన్ని చూస్తున్నాను. ఆకుల అడుగున బంగారు పిచ్చుకగూళ్ళవలె వ్రేలాడుతున్న చీకట్లు, పైన కారునల్లని రాత్రి నక్షత్రాలవలె తల విప్పుకు నర్తించే తెల్లని గరుడవర్ధనాలూ కనిపిస్తాయి. ఎందుకో ఆ చీకట్లకు ఆకులతో ఆ గుసగుసలు! నా మనస్సు కలతపడి, వివిధ భావాలను విరియించుకొంది. నావైపుచూసి నవ్వుతాయి పువ్వులు. పువ్వుల్లో పువ్వునై ఆకుల్లో ఆకునై ఆడుకుంటాను.

ఆ సౌందర్యమే నా హృదయాన్ని ప్రోగిస్తున్నట్టుంటుంది. వళ్లుమర్చిపోయి 'హాయిహాయి!' అనుకొంటున్న నాకు 'ఔను ఔన'న్నట్లు గరుడవర్ధనాలు తలలాడిస్తాయి; నిజమే కావచ్చు. ఎంత చీకటిలో, ఎంతటి నిరాశలోకూడా మధురభావాలే మానవత్వాన్ని నిలుపుతవేమో ననిపిస్తుంది నాలోనాకే.

తలిరు విరులను తాక
ఇరులు తురిమినవేళ
చిరుగాలి చెలరేగి
పూవు పొత్తిళ్ళలో
గుబురు చివురులతోన
గుసగుసల్ ఆడినది.

అపుడె నామనసులో
భావాల దొంతరలు
మొగడు తలపులతోన
నర్తించి నర్తించి
నాలోన లోలోన
విరిసినవి కురిసినవి.

మసక చీకటి మాయ
ముసుగులో మగతగా

జిగిసోన కురియుచును
మనసార చవులూర
గరుడవర్ధన సతులు
పకపకా నవ్వినవి.

మంద మధురస్మితపు
విమల ముక్తాశ్రీలు
కమ్మదన మొలికింప
పూవులో పూవునై
నతులతో నుతులతో
నర్తించినానపుడు

ఆత్వదీయానంద
సౌందర్య శోభలే
స్నిగ్ధ హృదయాలతో
కైవార మొనరించి
వన్నె వన్నెల వీణ
సొగసుగా మీటినవి.

గరుడవర్ధన బృంద
సుమనాలు హాసనాల
ఒలికించ వలికించ
శ్రుతికల్పి లయకల్పి

పలుమారు వాటితో
పకపకా నవ్వితిని.

అనుకోని భావాల
ఆవేశమందునే
'హాయి హాయీ హాయి'
అన్నానొ లేదో
తలలూచె తలలూచె
గరుడవర్ధన సతులు.

కార్తిక పౌర్ణిమా
కౌముదులమించి
వెలుగొంది వెలుగొంది
వెలలేనిహాసు
చిరుగాలిలో నెగిరె
గరుడవర్ధన సతులు.

ఒరపుమీరగ నెరపు
గరుడవర్ధన గముల
పొదలలో పెనురొదల
మెదలు తుమ్మెదజాలు
కొదమ చెలిగీతాల
పాడినవి పాడినవి.

అపుడు నా ఎడదలో
అనిపించెనదిఏమొ
కారుచీకట్లలో
పటు నిరాశలలోన
మానవాళిని తెల్పు
మధుర భావాలని.

బాలల్లారా!

పువ్వులు జ్ఞాపకం వచ్చినప్పుడల్లా నాకు పిల్లలు జ్ఞాపకం వస్తారు. తల్లులు మొగ్గలు తొడిగిన మొక్కలు; దరవికస్వర కుట్మలాలు పిల్లలు. ఆ పిందెల్ని, పువ్వుల్ని చూస్తూంటే మనస్సులో అవిరళానందం కలుగుతుంది. చిన్నపిల్లలు, చిరునవ్వులు, స్త్రీలు, పువ్వులు లేకపోతే ఈజగత్తుకు సౌందర్యమే లేదేమో!

అనుక్షణ దుఃఖభూయిష్ఠమైన ఈ లౌకిక జగత్తులో అప్పుడు పుట్టిన బిడ్డకన్నా ఆనందదాయి ఏది? ....కాని దరిద్రంతో, రోగాలతో కృంగి కృశించిపోయిన ఈ ప్రపంచం మెడలో పసిబిడ్డలు నేడు బండరాళ్లగా మారుతున్నారేమో అనే ఆలోచనకూడా వస్తుంది. స్వర్గలోకంలోని ఏ అమూల్య సుఖాలను విడిచివచ్చి ఏశాపంవల్ల ఈలోకంలోకి అవతరించ వలసి వచ్చిందో ఈ దేవతలనుకున్నప్పుడు

"కాలపరిధిపై జారిపడితిరా!"

అనిపిస్తుంది. పరాత్పరుని ప్రాంగణంనుంచి నేలమీదపడి వికసించటంకోసం రాలిపడ్డ మొగ్గలే పిల్లలేమో!

తియ్యని రేకలతో నిండిన గులాబి, వికసించని మొగ్గ మనల్ని ఊరించి, మైమరపించి, క్షణంలో నశించినట్టు మధుర స్మృతుల్ని మాత్రమే విడిచి మాయమయ్యే పసిపాపల్ని తలపోస్తే దుఃఖం ఇనుమడిస్తుంది. క్షణంలో మాయమైన ఆక్షణ ప్రభలకోసం, ఆ హరివిల్లులకోసం ఎంత దిగులు పడతామో!

ఆలోచిస్తే వారిజీవితాధ్యాయాల్లో
"నవ్వేదల్లా ఎట్లాపోవునో
ఏడ్చేదల్లా ఎట్లామిగులునో"

స్పష్టంగా, చదివినట్టు అర్థమవుతుంది. అలాంటి పిల్లలవల్ల కలిగినకడుపుశోకం ఎంతమాటన్నా అనిపిస్తుంది. ఆదుఃఖంలోనే

కన్నకల్లి లలికడుపులు పండిన
పూపల్లారా, పాపల్లారా
కృత్రిమమెరుగని పువ్వుల్లారా
కన్నుల విప్పని కందుల్లారా
గతియించిన ఓ చిటికె వెలుగులో
మెరసి మెరసి చిరునవ్వుల నవ్వే

సిగ్గుపడే నా పాపల్లారా. పూపల్లారా
కాలపరిధిపై జారిపడితిరా

మీ చిరునవ్వుల మైమరపించే
బాలల్లారా, బేలల్లారా
ప్రకృతిలోపలి కృత్రిమ తత్వం
ఊరించుసు మీ వలపుల జల్లి
కవ్వించును మీ పోలికచూపి
అంతలోనె ఇదె పోగొట్టును మిము
క్షణప్రభలుగా వెలిగిపోదురా !
కన్నుల హరివిల్లుంచిపోదురా !
గడియో అరగడియో ఆనందాబ్ధిని
ఓలాడించిదె మాయమౌదురా
ఇంద్రధనస్సులె, ఈలపాటవలె

పూవుల్లారా, పాపల్లారా
కన్నులు విప్పని కందుల్లారా
కపటాలెరుగని బాలల్లారా
మీరే మీరే మా కన్నులలో
ప్రపంచక విజ్ఞాన గ్రంధములు
మీరే మీరే మాకన్నులలో
వెలుగునీడలూ సుఖదుఃఖాలూ

ఆనందాలు, సంతోషాలు
ప్రాపంచిక విజ్ఞాన గ్రంథములు
ప్రపంచముంచిన గ్రంథాలూ
ప్రపంచముండిన గ్రంథాలు.

నవ్వేదలా ఎట్లాపోవునో
ఏడ్చేదల్లా ఎట్లా మిగులునో
చదివెదమండీ మీ పుటలల్లో
అరమోడ్చండీ కన్నుతామరల
పూవుల్లారా, పూపల్లారా
పాపల్లారా, బాలల్లారా
వెలుగుమాసిన — మరునిమిషంలో
ఎటునెటు పోవునో మనప్రాభవములు ?
జారిపోతిరా మారిపోతిరా క్షణప్రభలుగా.

పుట్టబోవు ఓ బాలల్లారా. పూపల్లారా
పుట్టకండి ఇక పుట్టకండి ఓ పూవుల్లారా
కాలినకడుపున మంటలుండుటలు
పుత్రశోకమున నరకముండుటలు
ఎరుగన్నెరని పాపల్లారా, కందుల్లారా
పుట్టబోవు ఓ బాలల్లారా, పూపల్లారా
పుట్టకండి ఇక పుట్టకండి ఓ పూవుల్లారా.

ఉపేంద్రా!

....ఆ బాధ ఎంతవరకూ వచ్చిందంటే, జీవితంలోని ఏ మంచినిగాని, ఏ ఆనందాన్నిగాని శంకించే దుఃస్థితికి తెచ్చింది. అన్నింటా, అన్నింటా దుఃఖమే కనిపించే దుఃఖ భాగుణ్ణయ్యాను.

ఎందుకు, 1944 నవంబర్ ఇరవై రెండుననుకుంటాను. సోమసుందర్ కొడుకు ఉపేంద్ర ఏడురోజుల పిల్లాడు. అతగాణ్ణి చూడాలని, నేనూ సో. సు: మాన్నూ వెళ్లాం. ఆ పిల్లణ్ణి నాచేతికిచ్చి ఆశీర్వదించమన్నారు మాతామహుడు. నేను మనస్సులోనే ఆశీర్వదించాను. అప్పటి నా మనస్సులోని భీభత్సాన్ని..ఆవేదననీనేనిప్పుడు వెలిబుచ్చలేను. అప్పటికే నాకు ముచ్చెమటలూ పోశాయి. ఈ పిల్లవాడు నా ఆశని పరిహసించినట్టు నా ఆశీర్వచనాన్ని వెక్కిరించినట్టు కనిపించింది. అప్పటి నా మనోభావాల్ని ఈ గీతం ప్రతిబింబిస్తున్నది.

ఉపేంద్ర నేడు ఆ గీతాన్ని చదువుతాడు—తనమీద నేను వ్రాసిన కావ్యమని. అతడు చిరంజీవి కావాలని నేడున్నూ ఆశీర్వదిస్తున్నాను.

నిన్నుచూసి నీలాగేవిచ్చిన
విరిమల్లెలు సన్నజాజులూ

దీవించే దేవతలతో
తలలను వంకిస్తున్నయ్;
మరణించిన మూర్తులతో
నీ చిరునవ్వున తోణికే
సొగసు క్రిందినైర్మల్యం
ఏదో గుసగుసలాడుతోంది.
ఉన్నట్టుగ జడిపించే
శక్తేదో చెమరుస్తున్నది
వికటంగా హాసాన్ని;
చుక్క చుక్కకీ
మధ్యన మాగిన చీకటి
బావురుమంటూ ఉన్నది.
ఏదో భయమేస్తే
బాధకు నిట్టూరుస్తే
నా గొప్పలె నీ కారతి.

సుధాపరీక్ష

మృత్యువూ, జీవితమూ - ఈ రెండూ నన్ను భయపెట్టి ఈ రెండిటినీ విడదీయలేని దుస్థితిలోకి నన్ను దింపాయి.

కాని అనుకుంటానిప్పుడు :

నిజంగా భయపడవలసింది మృత్యువుకుకాదు. మృత్యు వనేదెక్కడున్నది మరణంతప్ప? కనుక మరణించడమే దుఃఖభాజనత్వం.

జీవన్మృతుడు దుఃఖభాగుడు. జీవితం మనముందు పరుచుకున్న అవకాశంలాంటిది. జీవితానికి భయపడ్డ మనిషినినేను. ఆ రోజుల్లో 1945 అనుకుంటాను: ఒక సాయంత్రం, ఏటికొప్పాకలో వరాహనదీశయ్యలో ఒంటిగా షికారుకు బైలుదేరాను.

దారిలో పన్ను పలకరించింది ఒక మానవ మస్తిష్కం. దాన్నిపుచ్చుకుని పూర్వం నిగనిగా మెరిసిన కళ్లకంతల్నీ, పూర్వం చిరునవ్వుల చిందించిన పెదాల లోపలిపళ్లనీ, పూర్వం నల్లని కేశపాశాలు విరజిమ్మిన శిరోపరితలాన్నీ స్పృశించాను.

మృత్యువుతెచ్చిన మార్పిది. ఆ మార్పుని ఆ మస్తిష్కమే చూచుకుంటే మృత్యువుతో ఏమని మొరపెట్టుకుంటుందో అనిపించింది.

"ఓ మృత్యుదేవతా!
ఓ సత్యదేవతా!"
తరగపై నురుగులా
పరగుకొను ఎమ్మొకటి

పాడినది పాడినది
పాటొకటి పాడినది:
"నా పురెర్రి బొరుగ్గిలను
పూచె అనునిపూలు
నలనల్ల ముత్యాలు
నా నీలి కనుగుడ్లు —
చెప్పవే చెప్పవే
చూచినావో లేదో ?"
"ఓ మృత్యుదేవతా !
ఓ తాపసీసుతా !"
మల్లెపూలావున్న
తెల్ల తెలయొమ్మొకటి
పాడినది పాడినది
పాటొకటి పాడినది.
"నా బోసినోటిపై
చిలుకరించిన చిందు
ఒలుకబోసిన వెలుగు
చిట్టి నా చిరునవ్వు
చెప్పవే చెప్పవే
చూచినావో లేదో ?"

"నా మృత్యుదేవతా !
నా కాటిదేవతా !"

గుల్లసున్నమువంటి
వెల్లనగు బొమికొకటి
పాడినది, పాడినది
పాటొకటి పాడినది.

"నా కురుల జలదాలు
నలుగడల క్రమ్ముకొని
క్రుమ్ముకొని, వమ్ముగని
మాయమైనాయంట
చెప్పవే చెప్పవే
చూచినావో లేదో ?"

చావు

ప్రసూతివైరాగ్యం, స్మశానవైరాగ్యం — ఈరెండు క్షణ మాత్రం మనిషిని ఆవహించి విషాద భావాలతో ముంచెత్తుతాయి. కాని, మరుక్షణంలోనే చెల్లాచెదరై పోతాయి.

ఆలోచించినకొద్దీ ఈ మృత్యువుకి మనం ఎందుకు జడవాలా అనిపిస్తుంది. బైబిల్‌లో ఆదం ఈవ్‌లకు శాపమే నిజమైతే మృత్యువును కన్నవాడుకూడా మానవుడే. అలాంటి మానవుడు మృతించటం కాలధర్మమేనేమో !

ఈ మృత్యువుని తలచుకుని ఎన్నోసారులు చావటం ఎన్నోసారులు పుట్టటం జరుగుతోంది. ఆశ, అంధకారబంధురమైన లోకానికి ఆకాశదీపమైనప్పుడు మనకెందుకీ చింత కలగాలి ?

ఆ చింతతో మానవుడు ఎందుకు తనను తానే మారణహోమం చేసుకోవాలి ?

చావునుకన్నది మానవుడు;
చావునుగన్నది మానవుడు;
చాలామారులు చచ్చాడు;
చాలామారులు పుట్టాడు;
చచ్చేఅతనిని చూచీ
చచ్చినమూర్తులుకానీ
చావని వాంఛలుగానీ
స్వాగతమీయకపోగా
ఏదో ఏదో అనుకుంటూ
ఏదీ ఏదీ రాదంటూ
మానవుడే తన మరణంకై
మారణహోమం చేస్తాడు
దారుణహోమం చేస్తాడు.

దేవుడు

ఓయి దేవుడా ! ఎంతపని చేశావయ్యా ?

కనుపించనివాళ్లకోసం కనిపించినవాళ్లని విడిచి, వెలుతుర్ని వదలి చీకట్నితలచి, జీవాన్నిమాని కట్టెల్ని వెదకి, రత్నాల్నివీడి రాళ్లనే నెమకి అలసి సొలసిపోయేటంత మూర్ఖులుగా మనుషుల్ని తయారుచేశావా ?

అది దేవునితప్పు కానేకాదు. దేవుణ్ణి సృజించినవాడి తప్పు: తన్ను మరచి పరాత్పరుడిలోనో, పరాత్పరుణ్ణి మరచి తనలోనో సర్వశక్తుల్నీ తలపోసిన మూర్ఖులు మానవులౌతారా ! దేవుడుమాత్రం ఎవరు ?

దేవుడుచేసిన మనుషులందరూ
మనుషులుచేసిన దేవునిచుట్టూ
కాలూ కన్నూ కామం కోర్కె
చెవ్వీ చెయ్యీ అన్నీకలిగిన
కాంతా కనకం కాపీసంగల
మనుషులు చేసిన దేవునిచుట్టూ
దౌర్భాగ్యంలో దురదృష్టంలో
ప్రేమా జాలీ శాంతీ దాంతీ

కావాలంటూ దండాలిడుదురు.
అన్నిటికోసం ఆ పరమాత్మకు
ఇళ్లూ గుళ్లూ అన్నీ కడుదురు.

ప్రేమా జాలీ శాంతీ దాంతీ
అన్నీ దేవునివంటూ అన్నా
ప్రేమా జాలీ శాంతీ దాంతీ
అన్నీ మనిషివె చూస్తే ఎన్నీ.

అంటే నిజముకు ప్రతిమానవుడూ
మానవమూర్తినె ధ్యానిస్తాడు.
టర్కీ యూదు క్రైస్తవ హిందన్
మహమ్మదీయులు మాలలు సిక్కులు
ఎవరైనా ఆ మానవమూర్తులె.
ప్రేమా జాలీ శాంతీ దాంతీ
ఎక్కడ ఉండునొ అక్కడె దేవుడు.

.... అందుకనే మనం నిజమైన దేవుణ్ణి తెలుసుకోవటం కోసం వెలుగు నీడల మిశ్రమమైన సంధ్యాసమయాన్ని విడిచి కారునల్లని జీవితాకాశంలో మిణుక్కుమనే నక్షత్రాలవంటి మానవ జీవితాల్ని పరిశీలిద్దాం. అశేషమైన మానవానుభవాన్ని చవిచూద్దాం. అపారమైనమాన వానుభూతుల్ని పరిశీలిద్దాం.

ఇదిగో అర్ధరాత్రి !

అర్ధరాత్రి.

Blank Page

గోదానది పొంగింది

అటు చూడు :

ఏటేటా ఉప్పొంగిపోయే గోదావరీ పయఃపారావారాలు. పాతలంకల్ని తుడిచిపెడుతూ, కొత్తలంకల్ని సృష్టిస్తూ, దుంగల్నీ దూలాల్నీ ప్రేమించే మానవ స్వభావాన్ని అరి కడుతూ, ఏటేటా ఉప్పొంగిపోయే గోదావరి !

ఒకఏటి విషాదగాథ అది; ఒకవీటి విషాదగాథ అది.

గోదావరీ తరంగాలు లంకచుట్టునా సికతాతలాన్ని చుట్టు ముట్టినతీరు, లంకను ముంచెత్తివైచినతీరు వర్ణించటానికి భాషయే కొరతవడుతున్నదినాకు.

అంతకన్నా ఆ ఆలమందల మూగవేదనలనుగానీ, ఆ తండ్రి నిట్టూర్పులనుగానీ, ఆ గోదావరి హడలి తన తరం గాల నామృత శిశుకళేబరాన్ని తల్లిపాదాల చెంతకు పంపిన తీరునుగాని వర్ణించటానికి ఎన్నిభాషలున్నా అసమర్థాలే.

ఆ మూగవేదనని మానవులే అర్థంచేసుకోవాలి. అంతే.

"ఓ .... రొర్ .... హ్రోయ్ !
హోరికన్నా .... హోరికన్నా !
ఓ హోర్ .... వెంకన్నాహుయ్ !
ఓ .... హోయ్ !"

"పొద్దుకుంకేసింది — గోదా
పొంగిపొరలేలాగ — ఉాదీ
పెందకాడే పసుల — తోలుక
బేగిరారా ఓరికన్నా !
ఓ .... రొర్ ర్రోమ్ !"

కన్నతల్లీ — కన్నతండ్రీ
కన్నకోసం — కేకలేస్తే
కన్నకడుపుకు
చిచ్చెపుట్టిందో
కన్నకసలే చెవినిపడదు

ప్రతిచీ దిక్కునపుట్టిన గాలులు — అల్ల సల్లనల నల్ల నల్లనై
ప్రళయకారులై
హృదయభేదులై
భైరవ భీకర ప్రళయ సమయ పర్జన్యపు గర్జ్యలచేసెను.
హోరుహోరుమని వీచేగాలికి
చెట్లతలలు ఢీకొన్నవి నేలను
తరగ లేచినది తాళంఎత్తున
ఘోరుఘోరుమని లేచే తరగకు
తరగ తలముపై నురుగు క్రిమ్మినది
లంకచుట్టునా నురుగు చిమ్మినది.

ఘోరఘోరమను రంగత్తుంగ తరంగ సంతతులు
లంకచుట్టునా — సికతాతలమును
చుట్టు ముట్టినవి
ముట్టడించినవి !
లంకచుట్టునా — సికతాతలమున
పొంగిపొర్లినవి;
పొంగిపొర్లినవి;
ఘోరఘోరమను రంగత్తుంగ తరంగ సంతతులు
చూపుమేరలో — సికతాతలమున
చుట్టుముట్టినవి
పొంగిపొర్లినవి
అయ్యో కన్నా ! అయ్యో కన్నా ! వెర్రివెంకన్నా !

క్రమ్ముకొచ్చే — చీకటులలో
సొమ్ములన్నీ — యింటికొచ్చెను;
కన్నమాత్రం — కానుపించడు—
కన్నకడుపున — చిచ్చెపుట్టిందో ?

రుద్ధగాత్రమున - తల్లితండ్రులు
'కన్నఏడి ?' అనగా
అరుపులుసాచెను - ఆలమందలు
"అంబా" అనితాము;

"కన్నకొడుకు మాకడుపున చిచ్చా ?"
కన్నతల్లి అడుగున్
కంటనీటితో —శూన్యభావమున
తలనుతిప్పు ఆలూ
"మీ పొట్టకోసమై — తోలినకన్నడు
కన్నదేడె తల్లీ ?"
ఆలతల్లులకు తెలుసో ఏమో
తెల్లపోయెనపుడు;
కన్నకోస మా కన్నతల్లి తా
పలవించిందపుడు
తల్లిశోకమును - కనలేకప్పుడు
ఆలు ఘోషుని ఏడ్చె;
కడుపుమంటతో - కాలినకడుపున
కన్నతండ్రి, నిట్టూర్చె.

"తల్లులారా ! — తండ్రిలారా !
పొంగిపొర్లే — తల్లిగోదా !
కన్నకోసం — ఏడ్వమన్నారా !
బొమ్మలారా — తరగలారా !
కన్నకడుపున మంట పెట్టేరా ?
ఒక్కకడుపే — ఒక్కకొడుకే
ఒక్కకుండా — పొట్ట పెట్టేరా ?"

తల్లి ఏడ్చెను — కన్నకోసం
తండ్రికూడా — కుమిలిపోయెను
ఆలమందలు — హడలిపోయెను
తరగపొంగులు — తరిగిపోయెను.

తల్లిశోకముకు - కరిగిన గోదా
తరిగి తరిగి తన - తరగల పిలచెను.
కన్నకోసమయి - విలపిస్తూనే
ఒడ్డుకడకు తా - వచ్చిన తల్లిని
తల్లిశోకముకు - కరిగిన గోదా
అలలు పనిపికొని కడిగెను పాదాల్

తల్లిశోకముకు - కరిగిన గోదా
తల్లడిల్లెనో - చిచ్చు కడుపునకు
వణకిపోయెనో - మాతృ శోకముకు.
అలల నంపినది - కన్నని తల్లికి.

కన్నకొడుకు గతి - కాంచిన తల్లీ
గోలు గోలుమని - మూర్ఛపోయినది;
నిశ్చల సమాధి - నియమించిందో
శాశ్వత నిద్రకు - తరలిన కన్నని;
కన్నకొడుకు గతి - కాంచిన తల్లీ
గోలు గోలుమని - మూర్ఛ పోయినది;

తల్లిగోదా! తల్లిగోదా! కడుపునిండిందా?

పాపాయికెవ్వుమంది

ఇటుచూడండి :

అన్నని కోల్పోయినచెల్లి రోదిస్తున్నది. పిల్లలకు కావలసినన్ని పువ్వులున్నాయి ఆమెకి. కాని ఆమెకు అన్నకావాలి. ఎక్కడనుంచి వస్తాడు అన్న !

అన్నలేని ఆటలు అఖర్నేలేదంటుంది ఆమె. తన నిదర్లోని కలలన్నీ చెప్పాలట ఆమె.

పిచ్చితల్లి కాకపోతే ఏనాడో దైవసాన్నిధ్యాన్ని చెందిన ఆ అన్న మళ్లీ ఎక్కడనుంచి వస్తాడు ?

" నా
నిదర్లోని కలలనెన్నో - చెప్పాలమ్మా !
అన్నేడమ్మా
మా
అన్నేడమ్మా

ఝుమ్కఝణా ఝుమ్కఝణాఝుం
[నృత్యం]
పూలతోట ఈనె కొన్ని వాసంతాలు
చామంతులు సనజాజులు పూచాయమ్మా
కొన్నిన్నపై పాటపాడు — తుమ్మెద తల్లీ
అన్నేడమ్మా
అన్నేడమ్మా !

ఝుమ్కఝుణా ఝుణా ఝుమ్కఝుం

[నృత్యం]

సీతకోకచిలుకరెక్క రెపరెప లాడూ
కోనలోని చిన్నికలువ తేనెలచిందూ
అన్నలేని ఆటలు నాకేలనె తల్లీ!

అన్నేడమ్మా

మా

అన్నేడమ్మా !"

ఝుమ్క ఝుమ్క ఝుణాఝుణాఝుం

[నృత్యం]

[పాపాయి నృత్యం ఆగుతుంది. ఒక విషాదభంగిమలో నిలబడ్డ తల్లిగొంతుకలో కదలిక. కుంచుకున్నగాత్రం క్రమేణా విలోమంలో చలిస్తుంది.]

" ఓ .... పా – పా – యీ .... ! "

" .... మ్మా .... ! "

[పిల్ల నిశ్చేష్టకాగానే తల్లిలో గొప్పచలనం. పిల్లచుట్టూ నృత్యం చేస్తో]

" కంటి నీరేలనే – చిన్నరి తల్లీ
నీ
కంటి నీరేలనే – చిన్నరి తల్లీ"

" .... మ్మా .... !

అన్నేడమ్మా

మా

అన్నేడమ్మా !"

[పాపకు స్పృహరాగానే తల్లికి ఆశ్చర్యం, భయం]

" నిద్రిలోని కలలనెన్నొ చెప్పాలమ్మా !
పేదరాజు పెద్దమ్మ — సంజవేళలో
నీలాల నింగిలోన — కెంపులుంచిందీ;
కెంపుమాడి నల్లబడీ — మబ్బయ్యిందీ;
నల్లమబ్బులోన మెరపు — చిందులాడింది;
మబ్బుకరిగి వడగళ్లా — వానయ్యింది;
వడగళ్లను ఏరుకొన్నా — నోరూరింది.
అన్నమాట అనిపించి — తెల్లపొయానే
అన్నలేని ఆటలు నాకేలనె తల్లీ !

పి—లు—వ—వే .... మ్మా !

అన్నేడమ్మా

మా

అన్నేడమ్మా!

ఝమ్కఝణా ఝమ్కఝణా ఝుం.

[నృత్యం]

[దీనంగా జాలిగా మూలనుంచి వెనుతిరిగి చూస్తుంది పాప. తల్లిలో చైతన్యం కలిగి నిలువునా కరిగిపోతూ]

"ఓ .... పా — పా — యీా .... !
నీ పిలుపు వినుట పడదే తల్లీ !
నీ కడకిక రాడమ్మా — చిన్నారి అన్నా
చిన్నారి అన్నా !"

" .... మ్మా .... !
"చిన్నారి చిరునవ్వును తా నవ్విన నీఅన్నా !
నేలపైని నడయాడుట చూడము తల్లీ !
మనకడకిక రాడమ్మా
చిన్నారి అన్నా
చిన్నారి అన్నా !"

" ఓ .... పా — పా — యీా ! .... పో :
ఒంటరిగా ఆడుకోవె చిన్నారి తల్లీ !
కొండపైని నీ అన్నే దాగెను మళ్ళీ
చిదిమిన ఓ మొగ్గవోలె చిప్లెను తల్లీ !"
[తల్లి మళ్ళీ నిశ్చేష్ట అవుతుంది.]

" .... మ్మా .... !
ఎన్నో పరుగు వాసంతాల్ గడచిన కూడా
తిరిగిరాని అన్నకొఱకు ఏడ్వాలమ్మా !
అన్నయతో ఆటలాడి పరుగులు పెట్టీ
పొదలమీటి చదలదాటి ఎగురన తల్లీ
హా(.... న్నా
న్నా !
[కొయ్యబారి పడిపోతుంది పాప. తల్లికి స్పృహలేదు]

చిరంజీవి

అనగా అనగా ఒక కొండపక్క ఊళ్లో, ఏటి ఒడ్డున గుడిసెలో ఉండేది ఒక చిట్టితల్లి. అందాల పాలవెల్లి; సుగుణాల కల్పవల్లి. రూపాన కనకవల్లి ఆ చిట్టితల్లి. ఆ ఊళ్లో అంతటా :

తరుచుగానే వినుచునుందుము
చిట్టితల్లి చిన్నిమాటలు;
తెల్లవారే వేళలందున
ఒంటిగానే కానిపించును;

చిట్టితల్లి చిన్నిమాటలు
తరచుగానే వినుచునుందుము.
హితుల నెరుగదు, సఖుల నెరుగదు,
చిట్టితల్లి చిన్ని బ్రతుకు;

గుడిసె ప్రక్కన మర్రివృక్షం
సిలినీడల ఒంటిగానే
చిట్టితల్లి ఆడుకొనుచూ,
వెర్రిపాటలు పాడుకొనుచూ,
తనతో తా మాట్లాడు కొనుచూ,
యుగయుగాలకు చిరంజీవిగ
గడుపుతుంటుంది.

రంగురంగుల పూలపైపై
ఎగిరిపోయే సీతచిలుకలనో,
ఆకుపచ్చని నేలపైనే
ఆడుకొను ఏ చెవులపిల్లులనో,
చూడ సాధ్యం ఔను కానీ,
చిట్టితల్లిమాత్రమెప్పుడు
గోచరం కాదు.

జగతిలో అచ్చెరువులెన్నో,
జగతిలో దుర్ఘటనలెన్నో,
జగతిలో దుఃఖమ్ములెన్నో,
ఇదియు నందొకటి.

"...కారుమబ్బులు దెసల క్రమ్మెను:
గాలివర్షం వచ్చితీరును;
చేలగట్లను నీదుతల్లీ
దిక్కుతోచక నిలిచిపోవును;
గొడుగు పట్టుకు వెళ్ళిరావమ్మా;
తల్లితో ఇటు తర్లిరావమ్మా!"

తండ్రి మాటలు చెవిని పడగా
శిరసుపైనే దాల్చుకొంటూ
తల్లికోసం చేలగట్లను

తడుముకొంటూ అడుగులిడినది
చిట్టితల్లి సంజవేళల్లో.

వానరాకడ, ప్రాణపోకడ
దైవమైనా ఎరుగనేరడు;
వర్తమానపు మంచుతెరలలొ
తడుములాడే నరుల కింకెట్లు ?

కారుమబ్బులు గడ్డకట్టెను;
నేలవాసన దెసల గ్రమ్మెను;
మబ్బు కరిగి ఏకధారగ
కుంభవృష్టిని వెళ్ళగ్రక్కెను;
చేలు గట్లూ ఏకమయ్యెను;
డిక్కులే సంద్రాలు అయ్యెను

నీటి తోపుకు, నీటి ఊపుకు,
తడుముకొంటూ, తూగులాడుతు
తల్లికోసం తండ్రి ఆజ్ఞను
పొలములంబడి వెళ్ళిపోయెను
దిక్కు తెన్నూ లేని చిట్టి.

తల్లి తండ్రీ రాత్రి అంతా
చిట్టికోసం వెదుకజొచ్చిరి—

దిక్కులన్నీ పిక్కటిల్లగ
చిట్టితల్లిని పిలుచుకొంటూ.

చిట్టివెళ్ళిన జాడగానీ,
చిట్టి కంఠస్వనముగానీ,
చిట్టి నడిచిన చోటుగానీ,
చిట్టి అడవిని కానరాదయ్యెన్.

చిట్టికోసం బెంగటిలుతూ,
చిట్టికోసం కలలుగంటూ,
చిట్టికోసం ఏడ్చుకొంటూ,
తల్లి తండ్రీ తిరిగి వచ్చారు.

నాల్గురోజులు గడచిపోయెను;
వాన నీరే తరిగిపోయెను;
ఊరి వెలుపల పొలములంబడి
నేలనూతిని చిట్టి తేలింది.

ఆ కథనే నేటికీ ఆ గుడిసె ప్రక్క మర్రికొమ్మల చీకటి జీమూతంలో కీచురాళ్ళు పాడుకొంటూంటాయి. ఆ చిట్టితల్లి చావునే స్మరించి నేటికీ అక్కడి గుడ్లగూబలు రోదిస్తూంటాయి; ఆ తల్లిదండ్రుల మూర్ఖత్వాన్ని తలచుకొని ప్రతిరోజూ తీతువు పిట్ట తిడుతూనే వుంటుంది.

రాజరాజు

అదిగో అటు చూడు!

ఆ మొగలి డొంకల మొదళ్ళముంగల పారే పంటకాల్వ గట్టున కనిపిస్తున్నదెవరు? బ్రతుకల్లా దిగులుగా, దుఃఖంగా, అర్ధనగ్నంగా, అర్ధభోజనంతో గడిపిన ఆ రా జ రా జు ఎవరంటావ్ ?

ఒకప్రక్క గోదావరీ నదీజలాలు పండించే కాశ్మీర ఖండాలు! మరొకప్రక్క మధురనారికేళజలాల మించిన గోదావరీపవిత్రజలాలు!

సస్యశ్యామలమైన ఆంధ్రదేశపు సిరిసంపదలన్నీ ఆదౌర్భాగ్యుని జీవితానికి అందని ద్రాక్షపళ్ళయ్యా యెందుచేత?

దివ్యమైన ఆంధ్రదేశపుమట్టిలో పుట్టి, దివ్యమైన ఆంధ్రదేశపు మట్టిలో తిరిపెమెత్తుకు తిరిగి, దివ్యమైన ఆంధ్రదేశపు మట్టిలో అనాధగా కలిసిపోయే ఆంధ్రుడా నీకు జోహారులు.

ఏ తల్లి నిన్ను కన్నది నా తండ్రీ? ఏ తండ్రి నిన్ను కన్నాడు నా నాయనా? ఏ నాయకుడు నిన్ను పాలిస్తున్నాడు?

అబ్బా! దరిద్రపు సాహచర్యంలో జీవితాన్ని సాగించలేక మృత్యువులో మృత్తికలో లీనమైపొయ్యావా?

'జీవితం విటీక' అంటాడు ఆరుద్ర; 'ఎడారిఓడ జీవితం' అంటాడు సోమసుందర్; జీవితమంటే ఇదేనా చిట్టితండ్రీ?

వంకరాచు — వేగపారే
        పంటకాల్వ — పడతిప్రక్క
మొగలిడొంకల — మొదలలోనే
        పండుకొన్నాడు — తలనానుకొన్నాడు
కట్టుకొనిన — కౌపీనంతో
        అతడివల్వలు — నిండుకొన్నాయి
శైత్యదేవత — శీతలమ్మే
        వాడివాడిలో గూడుకట్టింది
చాపలాగ — పేనుకొన్నా
        మొరటుజుట్టే — ఇసుకనింకింది
ఆ నిద్రిదేవి — ఆశ్లేషంలో
        మాతృదేశపు — మధురిమనంతా
క్షుద్రిమూర్తే — చూరకొన్నాడు
            ఆ
క్షుద్రమూర్తే — చూరకొన్నాడు.

        "ఆకలో — దాహమో !
        దాస్యమో — దరిద్రిమో !
        ఏమో ! — ఏమో !"
దివ్యగౌతమి — కావేరి గంగా
        నదులవన్నీ — అతని కలలో
పొంగిపొంగి — పొర్లిపోయాయి

౩

శాద్వలమ్ముల — నాలులోన
శాఖవృక్షపు — తతులఛాయా
రాజరాజై — రాజ్యమేలాడు
ఆ అంధభిక్షువు
రాజరాజై — రాజ్యమేలాడు
దివ్యమృత్తిక — పుట్టాడతడు
దివ్యమృత్తిక — పెరిగినాడు
దివ్యమృత్తిక — కలిసిపోయె
దివ్యమౌని — దివికిపోయాడు

"ఆ-క-లో — దాహమో !
దాస్యమో — దరిద్రిమో !
ఏమో ! — ఏమో !"
ఎన్నెన్నో గొంతుల — చించుక
"స్వతంత్రిమో, చావో" అంటూ
విపినాలన్నీ — విలపించాయి
ఇసుకఎడారుల — ప్రళయ మరుత్తులు
స్వేచ్ఛాపూరిత గభీర కంఠాల్
విప్పి విప్పి — రోదించాయి
"స్వతంత్రిమో — చావో" అంటు
ప్రళయగానముల — విలయవేగములు

నిద్రిపోవు — ఆ క్షుద్రిమూర్తిలో
ప్రితిధ్వనించిన — మృత్యుమూర్తియే
"స్వతంత్రిమో — చావో" అంటు
కలత కలతగా పలికింది;
కలత కలతగా పలికింది;

మధురస్మృతులు

ఆ ఊరిబయట మైదానంలో గుంపులవాళ్ళ గుడిసెలలో విడిసే నల్లజీడి చెట్టుకిృంద చాకిరాయి మీద కూర్చుని విలపించే ఆ యువకుడు ఎందుకోసమని?

అతని జీవితానికి పరమార్ధమేమిటి?

సర్వసంపదల కాలవాలమైన అతనిజన్మలో శఃలోపాన్ని సృజించిన విధాతనేమనాలి?

ఎన్నివత్సరాలైనాసరే ఎడతెగని విరహంలో రోదించే ఆ యక్షునికి మోక్షమే కలగదా? అతని దుఃఖాన్ని వారించ టానికి మార్గమేలేదా?

ఎంతగ ఏడ్తునో గుంపులపిల్లా
నిన్ను తలచి నేను!
అయ్యయ్యయ్యో ఆనందంలో
గడిపిన ఆ రోజూ

వలపుకురాగా తిట్టుకొందునో
దీవెన లిస్తానో !
బ్రతుకు మకిలితో వెలుగు మాసినది
గుంపులోళ్ల పిల్లా !
దరిగానని నాశోకం నన్నిక
ముదుసలి చేసింది :
వలపు వెల్లువల దరులు తెగినవి
హృదయమందు నాకు.

చీకటి కొప్పును చెంపకుచేర్చిన
వలపు ముంజికానా !
ఎంత అందమే ఎంతతీపియే
ఎంతానందమ్మే :
నీ నవ్వుచూచితే అచ్చంతా
ఆ చందమామ నవ్వు.
నీ కన్నుల్లో నక్షత్రాలే
తళుక్కు మిన్కుమనును.
అయ్యయ్యయ్యో ఆనందంతో
గడిపితి మారోజు.
ఊరిబయట ఆ కంకర దిబ్బను
చాప కొంపపరిక్క,
చాకలిబాది తయారుచేసిన

నాపు చాకి రాయిన్
చతికిల బడినే నిన్నడిగితినే
గుంపులోళ్ల పిల్లా!

"పాలముంచినా నీటముంచినా
నీదే బలువ"ంటీ;
"వెక్కిరించినా అక్కున జేర్చిన
బారం నీద"ంటీ:
"బ్రతుకును, భావి౦. మనసును, ఎడదను
నీకిచ్చా"నంటి;

గుంపుల పిల్లయు నవ్వెనప్పుడే
కలువ పూవునవ్వు;
"అయ్యయ్యయ్యో మీరంతా
ఓ పెద్దకులం దొరలు;
ఊరుఊరునా పందుల తోలుక
బతుకు చుండుమయ్యా:
పోనీయన్నా, నీకూనాకూ
వార మేర చాలా;
మగడుచూసినా కులంచూసినా
నైపదు ఏమాత్రిం;
చాల్లేవయ్యా, ఊరోకోవయ్యా
ఎందుకు రః తంటా?"

"గుంపులపిల్లా గుంపులపిల్లా,
నిన్ను వలచినానే!
కోరిన వరాల నిత్తువటంచును
మ్రొక్కుచుంటి నీకు."

దిగులెరుగని ఆ దేవకన్యయూ
దిగ్గున నవ్వింది;
సిగ్గెరుగని ఆ దివ్యహృదయమే
చేరదీసె నన్ను;
హాయిగ తీయగ ఆనందంతో
గడిపితిమాపూట!
ఏమయ్యామో, ఏమన్నామో,
ఏమిటి తిన్నామో
ఏమాడేమో, ఎందున్నామో,
ఎట్లా గడిపామో,
స్వర్గంలాగే తోచిందప్పుడు
చావులేని క్షణము;
గాలిలోన మేం తేలియాడితిమి
ఆ మధుర క్షణము;
ముడివిడువని మా గొంతుకలన్నీ
గుసగుసలాడేయి:

గగుర్పాటుతో వళ్ళంతా లే
చెమ్మట క్రమ్మంగ,
అమృతాస్వాదన చేశామప్పుడు
అమృత ఘడియల్లో.
హాయిగ, తీయగ ఆనందంతో
గడిపితి మాపూట.

నీది సమస్తం నాదేనంటూ
అప్పుడె అన్నాను;
ఎక్కడికైనా, ఏమైనా సరె
నాతో రమ్మన్నా.

"అంతఃపురమున ఉంచెదనే నిను
చాపగుడిసెలేలా?"

"మాట తప్పితే నాగతి ఏమిటి?
కొంప కూలిపోదా?"

"నీకోసమ్మయి మిత్రుల బంధుల
నందరి విడిచెదనే:
నీకో[illegible]మ్మయి పేరూ కీర్తి
అన్నీ మరిచె[illegible]"

తడబడు గొంతున వెలువడు మాటల
శ్రద్ధగ ఆలించి,
గుంపులపిల్లా, చిరునవ్వంతా
పెదవుల్లో దాచె:
కన్నుల్లోపల గిరగిర తిరిగెను
ఉప్పునీటి బొట్లు;

బరువుగుండెతో, దిగులు ముఖంతో
తెల్లబోయె నామె ;
వణకే పెదవుల తొణకని మాటల
వేదన కురిపించె ;

అగి చూస్తూనే ఆకర్షణతో
పెదవుల చుంబించి ;
"హంసతూలికా తల్పాలున్నాయ్
అనుభవించి నువ్వు ;
నీ పాదాలను నా తలమోడ్చుక
సేవించెద" నంటి.

ముక్కుపైన తన వ్రేలు వేసుకొనె
గుంపులోళ్ల పిల్ల ;
నింగి దిక్కుగా నిగిడించె తర్జని
గుంపులోళ్ల పిల్ల.

"కొండపైన మన తప్పులు చూసే
దేవుడు ఉన్నాడు;
మన తప్పురాయని దేవుడుకూడా
నరకం పెడతాడు.
చావు వచ్చునని భయమే లేదా
వన్నెల బుల్లోడా!"

"దేవుడంటవేం. మీకేం దేవుడు?
దేవుడసలు లేడే!
మీవాళ్లెవ్వరు పూజించరుగా
దేవుడన్నవాణ్ణి?"

గుంపులపిల్లయు నాప్రశ్నను విని
మొగలిపూల నవ్వి;
"మంచివోళ్ళకే దేముడు గీముడు;
ఆళ్ళకేంటి ఆడు?
ఎండల కొండల పుట్టల గట్టుల
తిరుగుతాము మేము;
ఆకుల అలముల తినితిరిగే మా
కేటి దేవుడయ్యా?"

నా అరచేతిని విప్పిపట్టుకుని
చేయిచూచె నామె

రేకలన్నీ పట్టిచదివినది
గుంపులోళ్ళ పిల్ల.

గుంపులపిల్లా పాణిగ్రహణం:
వళ్ళు ఝల్లుమనగ
బుసబుస ఉబుకుచు వేడినెత్తురే
నాలో పొంగింది,
ఆమెకన్నులను ప్రేమప్రవాహం
ఉప్పున పొంగింది.

పెళ్లిరేక తనె చూపించింది
పెదవిని విరిచింది
"కోరిక ఒకచో కొమ్మ ఒక్కచో;
అంతే నీ"కంది.

అయ్యయ్యయ్యో ఆకాలమె ఈ
జోస్యం చెప్పిందో
బ్రతుకు వెలుగులే ఇరుల మునిగినాయ్
గుంపులోళ్ళపిల్లా

"పదాలుకట్టే విద్దెలు వస్తవి"
అంటూ చెప్పింది;
"పదాలుపోనీ విధాలు చెడనీ
నీవె చాలు"నంటి.

అంటినా లేదో తాచుపాములా
బుస్సుబుస్సుమంది:
"చాలును, చాలును చాల్లేవయ్యా
చాలు చెప్పినావూ;
పదాలు పోనీ విధాలు చెడనీ
నేనుంటే చాలా?
దేవుడుండెను; పాపాలున్నాయ్;
నాతోటేటయ్యా!"

"దేవుడు పోనీ పాపం రానీ
గుంపులోళ్ళ పిల్లా!
ఒక్కముద్దు నను పెట్టనిస్తివా
పున్నెమంత నీదే!"

ఆ హృదయంలో అణువణువుననూ
జాలి నిండెనేమో
గుంపులపిల్లయు, అనురాగంతో,
ముద్దు నిచ్చెనాకు.

ఆమెకన్నులను నీరుచిమ్మటను
చూచానప్పుడె నేను:
ఉరలిన నీరము చెక్కిలిజారగ
చూచానప్పుడె నేను;

నింగినుండి ఆనీల మేఘముల
వాన రాలినట్లు
నాగుండె జారిపో నిస్తబ్దనై
తెల్లపోయినాను.

"నన్ను మరచిపోరా, నాబాబా!"
అంటూ వేడినదామె:
"అమ్మయ్యో అది వల్లకాదు నా
క''ంటూ భీష్మించి
''వినవే వినవే నాప్రియురాలా !
విడువననే''నంటి;
''సరిలే చూదమురా; రేపువయుము!''
వెళ్లి పోయినాను.

మరునటి వుదయం మమతలు తోపా[illegible]
తిరిగి వెళ్లినాను :
ఏమని చెప్పను? శిధిలాలున్నవి;
ఆనమాలె ఉంది.
గుంపుల పిల్లయు ఏమయ్యిందో
గుంపులాళ్లె లేదు;
గుంపులుకట్టిన గుడారమ్ముల
జాడ కూడ లేదు.

పొయ్యి పెట్టినా రాళ్ళమధ్యనా
బూడిద మిగిలింది.
బూడిదచూస్తూ చీకటిదాకా
అచటే కూర్చుంటే ;
గుంపులపిల్లయి కాల్చిపోయిన
గుండె బూదెకూడా
పొయ్యిబూదెలో కలిపివేసుకొని
బరువుగ తిరిగొస్తి ;

బ్రతుకు వెలుగులే ఇరుల మునిగినవి
గుంపులోళ్ల పిల్లా !

ఆడజన్మ

అటుచూడు.

ఎంత తారతమ్యమో ! నిర్జీవమైన ఒకరాతిబండని పెనవేసుకొనే లతలాగ, నిర్దాక్షిణ్యమైన పురుషుడి విన్యాలాసాన్ని కాంక్షించే ఆమధురమూర్తి దుఃఖం !

ఆదుఃఖంలో మనకి ఆమె పవిత్రత. అతని నిరంకుశత్వం కనిపిస్తాయి కాని, ఇటు మిత్రుడు అటు ఇల్లాలు — అందరూ ద్రోహం చేసినా తెలియని అమాయకుడైన ఆమె భర్త జ్ఞాపకం వస్తాడా ?

ఆమెకు మాత్రం తక్కువ అన్యాయం జరిగిందా ? ప్రేమించే పురుషుడే కాదంటే ఆమె బ్రతుకేంగాను ?

పురుష జీవితానికి స్త్రీ బంధనమైపోతే, ముందుకాలి బంధమైపోతే ఆ స్వర్గంకూడా ఒక నరకంకాదా ;

ఆలోచించు ;

ఎవరిని మాత్రం ఏమనగలం కనుక ? అందరికీ అన్ని కారణాలూ ఉండనే ఉన్నాయి.

కారణాలకేం, కావలసినన్ని. కాని, వివేకవంతుడైన మనిషి కార్యంలోని మంచి చెడ్డల్ని పరిగణించాలా ? లేదా ?

I

"ఎందుకు, ఎక్కడికెడతా నంటవ్ ?" అన్నది ఆమె ;
వారిరువురునూ చెట్టు క్రింద కూర్చుండిరి.
తరతరాల నిశ్శబ్దం హృదయంపై బరువెక్కెను :
సముద్రాల లోతుల్లో పేరుకొన్న సీలంవలె
తమకన్నుల వెన్నెలలో దాగుకున్న
కలువల పరస్పరం హరించిరి.

II

"నువ్వంటే తీరని భయంనాకు" అన్నాడతను; —
"అందానికి వన్నెలు తెస్తువు ; అటుపై

చందానికి వెన్నెల పూస్తువు ; అటుపై
నా హృదయం నీ తుమ్మెద కురులల్లో చిక్కుపడీ
దారీ తెన్నూ గానక కొటు మిట్లాడును ;
దిక్కూ దైవం లేకనె తపియించును."

III

"ఓ అట్లానా!" అన్నది ఆడది: "అదికూడా కారణమా!
ఎన్నిచిక్కులైనా ఇష్టేవిడుతవి ;
ప్రేమకు హృదయం ఉంటేచాలును.
నాసృష్టిలో అందానికి వన్నెలు తెచ్చేవన్నీ
జాబిలి వెన్నెలలో రంగరిలిన
పూదేనియ పుప్పొడి కాంతులు."

IV

"అయినా సెలవ్ మరి," విదల్చుకొన్నాడతను;—
"మొహమాటం దేనికిలే. ఇటుచూడు !
ఎంతని తీపిని తింటాం ? ఊరికె,
అచేపనిగ తినినకొద్ది మొహం మొత్తదామరి?
అయినా చిరకాలపు స్నేహితుడై
నను నమ్మిన నీమగడంటే నాకుజాలి."

V

"ఛా, అదికూడా కారణమేనా ?" అన్నది ఆడది.
"కంచెకు అవతలి మల్లెసు నువ్వూ

చవులూరగ వాసన జూస్తావ్
తలోసారి ఇరువురు వాసన చూస్తే పోయేదేమిటి ?
ద్వేషించే అధికారం ఎవరిది ?
అందులోన తప్పేమిటి ఉన్నది ?"

VI

"అయితే నేనో:" అన్నాడా యువకుడు ఆమెతో :
"స్వేచ్ఛా వాయువవలె నాప్రేమయు
ప్రతిపుష్పంపై వ్రాలే రోజుల్లో
ఒకయువతికి నామాటను బాసనుచేసా తెలుసా ?
తన్నొకతనె, తన్నొకత్తినే ప్రేమిస్తానని :
అది ఒకత్తియే మనసా ప్రేమిస్తున్నది."

VII

"అదేమిటిలే, అదికూడా కారణమేనా ? "అన్నది ఆడది,
"ప్రేమ విహంగానికి స్వేచ్ఛా విహారమున్నది:
వలపు ఎరిగి జీవిక సాగించే హక్కున్నది.
నాలో చిరకాలం కరిగిన నీమూర్తిని, నాహృదయంలో
అమూల్యమై స్థిరమై నిలచిన నీమూర్తిని
చూసి చూసి ఎట్లామరవగలను చెప్పు ?"

VIII

"పాపం, నీవా ?" అన్నాడతను. "కౌగిలిలో శిశువున్నది;
చేయెత్తున కొమరిత ఉన్నది.

ఈ రెండూ నానీడలు కనుకనె
నీమానానికి నిన్ను వదిలి నే పోతానంటున్నా.
జ్ఞానం అజ్ఞానపు సంధినిగల పిల్లలు
మన దినచర్యల పరిశీలిస్తే — అమ్మో !"

IX

"అబ్బే : అదికూడా కారణమేనా ?" అన్నది ఆడది :
"పసిబుగ్గల పాపల కేమిటి తెలుసు ?
ఒక చెంపను పాలూ, వేరొక చెంపను నీరూ—
నీకౌగిలిలో నారొమ్ముల నీహృదయానికి అదుముకొని,
నాపెదవుల నీపెదవుల కలుపుకొనీ
ఆనందించిననూ పట్టని కుర్రలు."

X

అతనికికోపం రగిలిరగిలి జ్వాలల నలుముఖాల చిమ్మెను:
"ఛీ ఛీ, నీబ్రతుకుకు అందంకూడానా ?
నీఅందం బొగ్గయినట్లే ఉన్నది చూడ చూడ.
ఇటువాడూ, అటునేనూ—ఇంకా ఎవరో జుర్రుకొనగ
మిగిలిన పిప్పివి నీవై; నాప్రాణానికి
దాపురించి పీడించెదవా రాక్షసి ?"

XI

ఆమెయు అవమానపు హాలాహలం దిగమింగుకొని
"ఈ మగాళ్లు, అయ్యో, ఈ మగాళ్లు !

అయ్యయ్యో, అందమైన ఈ నుగవాళ్లే
ఒకరోజున తము వలచిన, వలపించిన శరీరాన్ని
మనసారా అనుభవించి, అనుభవించి
అనంతరం శవంవలెను చూస్తారే!"

XII

అపుడే ఆయమ రోహిణియై నిప్పులు చెరిగెను.
"వన్నెల చిన్నెలాడిగా, సుందరాంగిగా
ఒక అతివను పేర్కొను అధికారం
మీకెక్కడ? మీకెవరిచ్చిరి?—చెప్పుసమాధానం:
నాబ్రతుకును విచ్ఛిన్నం చేసితివే
నాబ్రతుకున నట్టేటను ముంచితివే.

XIII

"చల్లని చందమామ గగనమ్మున అందమైనదే కాని
అది విన్నెన్నడునూ కాల్చలేదు.
మా ఆయన నన్ను గణించిన కొద్దీ
శత సహస్రకాంతికరమ్ములు చాచిచాచి నే
నిన్నే నాహృదయానికి హత్తుకొంటి!
నిన్నే నాఅధిదేవత వంటిని.

XIV

"ఒక అందమైన ఆడదాన్ని ఎవడైనాచూస్తే తక్షణమే
తన హృదయం ఆమెకు అంకితమని

మోకరిల్ల సంసిద్ధుడు కొనట!
పాపం, ఉబ్బేస్తేలావై పోయే ఆడదిలొంగిపోక ఏంజేస్తుది?
తన ఉన్నతి మరచిపోయి కడు ఖి
న్నత నందుతుంది దిక్కులేని ఆడది.

XV

"ఆడది సుందరాంగికాదా? — మిమ్ముల సూరించినంత
దూరమ్మున నిల్చినంత కాలమూ
ఆడది సుందరాంగికాదా, చెప్పుము?
కానీ, ఒకపరి అనువిచ్చినంత తనువిచ్చిన వలపుల
సుందరాంగి చందం బొగ్గయినయట్లై!
వన్నెలాడి వలపే దుమ్మైనయట్లై!

XVI

"ఒక నిముషం నీశ్రద్ధను నా మాటలకిచ్చి వినుము.
ఆడది చెప్పరాని విషయంచెప్తా; నిటు
అడదాని చిరునవ్వులకోసం ప్రాకులాడు
కొందరు పురుషులు దఫదఫాలు చేసే చిహ్నాల
పరికిస్తే జంతువు లనిపింతురు;
రాసుకు పూసుకు తిరిగే చేష్టల.

XVII

"తమకోరిక తీరనియంతకాలమూ పురుషులు మమ్ముం
త్రిజగతీపతి కోటీర దివ్యరత్న

రాజీనేలు వజ్రాలతురాయి వందుర్రి.
తపకోరిక తీరని యంతకాలమూ పురుషులు
పాతాళలోకంపు టిక్కు సందులందు
దిగజారిక వెరచు గాఢాంధ రేఖనందుర్రి.

XVIII

"నా స్వేదానికి విలువలకట్టేను నువ్వుకూడ నిజానికి
నాకనుపై హరివిల్లును చూసీ
నాబుగ్గను గల పుట్టుమచ్చకో
నాచుట్టూతోకాడిస్తూ.... ....చివరకు తృప్తిపడీ
నాభర్తపైన నాకుంగల ప్రేమను చంపీ
మళ్ళీ నిరసిస్తూ ఇటు నిర్లక్ష్యంతువు.

XIX

"భ్రాంతిలోన ఏస్వప్నాల్ కన్నను, మోహంతో
ఏరీతిని బాసలు చేసిన గానీ
చివరకు నీవూ ఇంతేనే అని
ఇంతకన్న ఆవంతయు నాఅవసరమే లేదని
నీ ప్రవర్తనే చెప్పక చెప్పెను;
నీబ్రతుకే సాక్ష్యం చెప్పెను.

XX

"అల్లిబొల్లి కబుర్లతో చెప్పరాని ద్రోహం నిజముగ
నీమిత్రుని కొనరించావోయ్—

అయినా నిన్నేమని అనటం!
నిర్జరులని అమర్త్యులని అతివల పేర్కొంటూ
సాధారణ స్త్రీలని కనిపెట్టినట్టుగా
చివరకి నిరసిస్తూ నిందించెదవు.

XXI

"సరిలే, నిన్నేమనిలాభం! ఒళ్ళెరుగని కావరాన
కాలుజారు పాపానికి నేనే
కుళ్ళి కుళ్ళి గతియిస్తా కానీ.
ఈదరిదిద్రిదేశమ్మున గతులు లేని ఆడదాన్ని
అన్యాయం చేసిన కౌర్యానికి
నిన్నేంచేస్తేపాపం తీరును."

ఇదీ సంగతి :

మానవుల జీవితం వ్యక్తిగతంగా ఇట్లా తయారయింది. ఇంచు మించు ప్రతివాడి జీవితం ఒకపేదరాజు పెద్దమ్మ కథ.

మనుష్యులు తమ తెలివితక్కువలకీ, దుఃఖాలకీ 'అనుభవ' మని పేరుపెడతారు: వేదాంతులు ఈ 'అనుభవా'న్నే 'కర్మ' అంటారు.

ఆగోదావరి అకస్మాత్తుగా పొంగివచ్చి కురర్సిన్యాసి వెంకన్న ప్రాణాలు బలిగొన్నదే దానికేమి 'కర్మ' వచ్చింది!

ఆపిచ్చిపిల్ల తనఅన్నని కోల్పోటానికి ఏపాపం చేసింది? శ్యామలపయోదాలే కరిగి వడగళ్ళని కురుస్తున్న సమయంలో అన్నలేని ఆశలు నాకేలనని రోదించే ఆ అమాయకురాలు ఏ నేరం చేసిందని?

తల్లిని తోడ్కొని రావటానికని వెళ్ళిన ఆపాప తనువే చాలించుకొన్నదిగదా— ఆతల్లిదండ్రులుగాని, ఆపాపగాని చేసిన అపరాధమేమిటి?

నాయనా : మానవ ప్రయత్నాలకు మించినశక్తి, మానవకృషిని అపహసించే అధిభౌతిక శక్తి ఇంకా ఏదో ఎక్కడో ఉండనే ఉంది. అదే అపహసిస్తూ ఉంటుంది మాటిమాటికీ మన ప్రయత్నాల్ని.

అవునమ్మా : అదిసరే. ఆ అధిభౌతిక శక్తి పరిహాసాల మాటకేంలే. మృత్యువుకి, దయ్యానికీ నీవు శిరసొగ్గి నడవవలసిందే. అదికాదనను.

కాని; కాని——

ఆ పరాయైన గుంపుల పిల్లకోసం గోలపెట్టే కురవ్రాడి గందరగోళం విన్నావుకదా : అదేమన్నా సబుబుగా ఉందీ ?

అదేమిమాట బాబూ : నువ్వు కోటివరహాలు క్రుమ్మరించు : ఆ ఆవేదన తొలగిపోదు. అది హృదయానికి

సంబంధించినది నాయనా! దానిని అర్థం చేసుకోటానికి హృదయం ఉండాలి.

రాజరాజును చూశావుగదా! భారత దేశపు దరిద్రనారాయణుడతను. అతనికాగతి రావటానికి కారణం ఏమంటావ్? ప్రారబ్ధం: కాకుంటే సమాజం.

కాకపోతే కాళ్లుపట్టుకు ప్రాకులాడుతున్న ఆ ఇల్లాలిని తొలగద్రోసే ఆ నీచస్వభావం అతనిలో ఎలావచ్చింది? ఆడజన్మ అందుకోసం కాయగదా!

సరే. వ్యక్తిగత జీవితాలింత భయంకరంగా ఉన్నాయి. సమాజంలో ఒకప్రక్క హిమాలయోన్నత పర్వతాలు; మరో ప్రక్క పాతాళలోక పర్యంత అగాధాలు.

ఉండవచ్చు. ఉంటే, దానిని సమతలంచేసే ప్రయత్నాలేమీ సాగటం లేదా!

లేకేం! సూక్తులు వినిపిస్తూనే ఉన్నాయి! సిద్ధాంతాలు వల్లిస్తూనే ఉన్నారు; నీతులు ప్రవచిస్తూనే ఉన్నారు. ప్రతిఒకడు నేడు నీతికోవిదుడు; ప్రతి ఒకడూ నేడు తత్వవేత్త; ప్రతి ఒకడూ నేడు సిద్ధాంతి. అయితే వచ్చిన లోపం ఏమిటి?

మద్రాసు పర్యటన.

అన్నావ్, బాగుంది. ఈ రాజ్యాలూ రాజ్యాంగాలూ ఏమి సాధిస్తున్నాయో చూడాలని ఒకసారి ఒక బ్రహ్మరాక్షసికి బుద్ధిపుట్టింది. బుద్ధిపుట్టడం తడువుగా శ్రీయుత బ్రహ్మరాక్షసి మహారాజులుంగారు మద్రాసు పర్యటనకని బయలుదేరారు. అలా బయలుదేరి, వారేమేమి సాధించారో, ఏమేమి పరిశోధించారో, ఏయేగృహాలకు ప్రారంభోత్సవం జరిపారో పత్రికలలో వచ్చింది. ఆవార్తలు నీకు సంక్షిప్తంగా చెప్తాను విను :

1

రాత్రిగర్భ పగలతన్ని
పవలుపుట్టిన శుభముహూర్తం
వేళలో తానావులిస్తూ
నల్లరాళ్ళా పరుపువెలువడి
తన ప్రజానీకమ్ము సర్వం
పాలితమ్మౌటులాచు నుండెనో
చూడగోరే షికారేగెను
చెన్నపురికొక బ్రహ్మరాక్షసి

2

కొండదాటీ లోయమీటీ
పచ్చనేలల గడచి నడచీ

పెద్దమనిషికి చేతిబెత్తం
వలెను తోకను ముందువెనుకకు
ఊపుకొంటూ సాగినది తా
చెన్నపురిలో విహారానికి.

3

అయ్యయో
ఏమిచెప్పను బ్రహ్మరాక్షసి వేషమందం:
ఆదివారం మెరీనాలో
రోల్సుకారున జమీందారుల
ఠీవి ముమ్మూర్తులను దాల్చింది;
తనపసందుకు తగిన రీతిని
సూటు వేసిం దంతెగాసీ
(ఖద్దరే తనకెంతో యిష్టం)
తోకచుట్టూ బెజ్జమొక
కాజాగ కుట్టించె.

4

చెన్నరాష్ట్రం రాజధానిలో
కానుపించెను ప్రతీ బాయరు
'బారు'రూమున పేడకుప్పలో
తోకపురుగుల చీల్చి చంపుట;
దానితో మన నాయకుని

కెంబెదవిపై ఆడింది చిపనౌ
'భూమిలో' పనిలేనిమంగలి
కతలు గుర్తొచ్చి

5

నాలుగడుగులు చనెనొ లేదొ
ధన్వంతరీ కవిరాజు కన్పడె
మదన కామేశ్వరీలేహ్యం
అమ్ముతూ మూర్ మార్కెటంతా
'తెలియలేదా అణువుబాంబులు
తెలుసు ఆయుర్వేదమున క'ని—
దానితో తట్టింది రాక్షసి—
తెలివికొక నిజధర్మసూత్రం:
ఇంటిపేర్ కస్తూరివారే
ఇంటిపేర్ కస్తూరివారే..

6

చూస్తూచూస్తూ సానివాడకు
చేరుకొన్నది బ్రహ్మరాక్షసి;
కడుపు కక్కూర్తితో కలగి
అమ్ముకొను ఆ పెంటదిబ్బల (?)
చూచినది ఇంతగా క్రిమి
సంతతులు ఎట్లబ్బెనోయని!

కూహమునదికంటేను ఘోరం
అతివ జీవితమంచు దలచి
ఏలకో మంత్రిత్వమీమెను
'Zoo'కి తేలేదనుచు వగచెను.

7
అంతంతలో హిందూమహాసభ
ఆవరణలో పల్కరించిన
పూర్వనేస్తం "నేను స్వామీ !
మతపిశాచిని" అంటుపల్కిన
హాయిగా చిరునవ్వునౌతూ
"ఓహో నేస్తం ! ఉంటివా నువు ?
సరి సరే నేనింకపోయెద" నంచు
పల్కెను బ్రహ్మరాక్షసి స్వస్తివచనం.

8
బీదలై, నిరుపేదలై, కడుసుపడలై
తారాడు కార్మికకర్షకావళి
"అన్నమన్నా.ఆకలన్నా !"
అన్నమాటకు
దేశరక్షణపేరుతో వీరాగ్రగణ్యుల
చేతులకు సంకెళ్లువేసి
జైలులో శిక్షించు విధముకు

బ్రిహ్మరాక్షసి ఆత్మ పొంగెను
నరకమందున జైలుజీవిత
మెట్లు పెంపుపడంగవలెనో
అడిగితే బావుండుననుకొని.

9
ఇంకతడయక బ్రహ్మరాక్షసి
మంత్రిగారిని చూడవెళ్లెను ;
[బుద్ధికే మంత్రాయనతడట]
ఒకళొకళ్లను కూలద్రోసుక
శాసనపు సభ మందిరంలో
ఓట్లతో మెట్లెక్కిపోతూ
ఒకనిమించిన పాలనము
వేరొకరు సాగిస్తూ,
కలియుగానికి కీర్తి తెస్తురు
కాలరుద్రుడు కన్ను తెరచును;
ఇదిగొ రానుందె ప్రలయం ?
ఇంక ఫరవా లేద'టంచును
బ్రహ్మరాక్షసి వెళ్లిపోయింది.

మానవసమంపార్జన.

ఈ సారి అర్థమయిందనుకుంటాను ; మన సమాజం ఇట్లా ఉన్నది. మన సామాజికానుభవాలు ఇట్లా ఉంటాయి.

ఏమిటనుకున్నావ్? ఈమనుషులూ, ఈ నాయకులూ, ఈ పాలకులూ దేనిని సాధించారంటావ్?

బుద్ధియుతులంతాను కలసీ
ఏమి సముపార్జించినారు?
వసుధలో
ఏమి సముపార్జించినారు?

ఓ ఐక్యవిశ్వమా! అవిభాజ్యవిశ్వమా!
నిన్ను తున్కలు చేసిరే
బుద్ధియుతులంతాను కలసి.
చిన్ని దేశాలుగా, బుల్లి రాజ్యాలుగా
ఖండఖండాలుగా నిను చించినారే,
వలస రాజ్యాలుగా కుంచించినారే
బుద్ధియుతులంతాను కలసీ.
ఈ వ్యక్తికొక కొంత — ఆ వ్యక్తికొక కొంత
గోచిపాతల వలెనె పంచీ
చీడపుర్వులవలెనె చేరీ
నామరూపాలెల్ల నాకివేశారే—
బుద్ధియుతులంతాను కలసీ
ఏమి సముపార్జించినారు?
వసుధలో
ఏమి సముపార్జించినారు??

ఓ అమర మానవా! ఓ ఆది మానవా!!
నీ కుటుంబము చీల్చినారే
బుద్ధియుతులంతాను కలసీ.
జాతులని మతములని కులము శాఖలటంచు
తుత్తునియ లొనరించిరే,
విభజించి పాలించిరే,
బుద్ధియుతులంతాను కలసీ
నాగరిక వ్యామోహ పంకిలమ్మున బడుచు
రంగురూపాలెన్ని గదులుగా పేర్చినారే
మృత్యుహోమం వ్రేల్చినారే
కనలు మంటల కాల్చినారే
బుద్ధియుతులంతాను కలసీ
ఏమి సముపార్జించినారు?
వసుధలో
ఏమి సముపార్జించినారు ??

ఓహో నిరంతమా! కాల ప్రవాహమా!!
నీ విరూపపు యాత్ర చెరచినారే
బుద్ధియుతులంతాను కలసి.
రూపమ్ము రేఖలను ఆకృతి నొసంగుచును
చారిత్ర్య ఘటనలన్
నీరూపు దిద్దినారే,

ఆద్యంత మొసగినారే
బుద్ధి యుతులంతాను కలసీ.
మతిలేని గతిలేని సామాన్య మానవుల
పీడించి తాడించి
నిలువెల్ల దోయించి
పాలించినట్టి యా
పరపీడకుల చరిత
పాడింపగా నిన్ను బంధించినారే
పరమ పుణ్యాత్ములౌచు
బుద్ధి యుతులంతాను కలసీ
ఏమిసముపార్జించినారు ?
వసుధలో
ఏమిసముపార్జించినారు ? ?

దేవాదిదేవా : ఓ అధిమానవాత్మా !!
నీరూపు వేర్పఱచి, నీకొక్క పేర్పెట్టి
నీమహాత్మ్యము నిర్ణయించీ—
బుద్ధియుతులంతాను కలసీ—
మతముగా కర్మగా మంత్రమ్ముగా గుడిగ
మాస్కు చర్చిలుగా తరలించి
తరతరమ్ముల మార్చినారే
బుద్ధి యుతులంతాను కలసీ;

మధుర జీవికనంత వేదనా మరణాల
విద్వేష ద్రోహాల నింపివేశారే
బుద్ధి యుతులంతాను కలసీ
ఏమిసముపార్జించినారు ?
వసుధలో
ఏమిసముపార్జించినారు ??

బోగంది.

ఒక నాయకుడితో ఇంటర్వ్యూ కంటే, ఒకసానితో ఇంటర్వ్యూ నయమనిపించింది నాకు. నాయకుడి ముఖానికి ఎదురుగా పట్టిన అద్దం సాని. నాయకుడి సంఘ సంస్కారం సాని ముఖంలో కనిపిస్తుంది. సాని నీ సమాజ సంస్కృతీ దారిద్రానికి చిహ్నం. మానవుడిలోని పశుత్వానికి బలిగా కైంకర్యం కావింపబడిన బానిస.

మన నాయకులు సంఘసంస్కర్తలు. సమాజంలోని ఎత్తు పల్లాలను సమతలం చేసివేస్తారు. అలాగే చేసివేశామని "భోగంమేళాల నిషేధం బిల్లు"ను వారు ప్రకటించిన తర్వాత నేను బోగందాన్ని ఇంటర్వ్యూ చేశాను; ఆమె అంటున్నది:

1

"నవ్వుతున్న ముఖమున్నది నాకు: అంతేకాదింకా
నాప్రియులందరి కోసం

చమత్కారమున్నది నాలో
నాతలసిగచుట్టూ పూసరమున్నది—
అందలి పువ్వులు అతిమధురాలే
అందుకె నే నానందంతో
మైమరచానని అంటారా మీర"న్నది వారాంగన.

2

"దుఃఖమె నాకీ చిరునవ్వును నేర్పెను;
పాపమె నాకీ జోస్యం నేర్పెను;
హృదయంలోపలి దుర్గంధం
క్రమ్ముకొనేందుకు కూర్చినవీ పువ్వులు;
మృత్యుముఖంలో దూర్చిన తలతో
కడసారిగ విరజిమ్మే నా నవ్వుకు
ఎందుకు నిందిస్తావోయ్?" అన్నది వారాంగన.

3

"అది గదిగో కఠిన శిలాకారాగారంలో
పీడిత జన విముక్తి గీతం
పాడిన పాపానికి బలిగా
ధనస్వామి కాహుతియై పోయిన ఖైదీ
మారక్తం మాచెమ్మట
నైవేద్యంగా ఇడుతూ
మిగిలిన కంకాళాలే నేనూ నా సోదరులూ.

4

"చూడు. ఈచిరునవ్వుల ముసుగు వెనుక చూడు
హాలాహలం దాచుకొనే నేను;
అంతులేని దుఃఖంక్రమ్ముకొనే నేను—
అలసి అలసి సాయంత్రం సొలసిపోవు ప్రాణానికి
కల్లుముంత అర్పించీ
వళ్లుమరచి నిద్రించే వాడు
మాకన్నా శవం నయం" అన్నది వారాంగన.

5

మరచక్రంలో పడి చచ్చే నా సోదరుడూ
గనిలో పనిలో కృశ్శిన నావాడు
రిక్షాతో ఊపిరి ఆగినవాడు
రాక్షసరతిలో స్రుక్కెడి నేనూ చిరునవ్వుల చిందుట!
నాజీవిత మాఖరు అగు సూచన
నాముఖముకు తెలివెలుగై
నన్నింకాఆకర్షిత నొనరించును," అన్నదివారాంగన.

6

ఈచిరునవ్వును చెండాడగ తలపోసీ నిజముకు
నాదుఃఖం నాపెదవిని నిల్పానా—
తలచుట్టూ తడిగుడ్డను చుట్టేనా
నా కన్నును కరిగించి నీర మొలికించానా?— అవును;

నిజమే నాహారం తరిగిపోవు;
నిజమే నా హృదయం తేలికౌను;
కానీ నా కడుపున బడబాగ్ని రేగు "నన్నది వారాంగన.

7

మా అపమానం మేళం నిషేధించ నెంచావే! - బతే
నా ఆకటికేమిటి చెప్తావ్?
సంఘంలో సన్మానెట్లాచూస్తావ్?
నా జీవితపరమావధి కేమిటి నీమార్గం? చెప్పు?
విషంమ్రింగి చనిపొమ్మనియా?
విలాసమై కృశించమనియా?
మొసలికంటి కన్నీరిక దేనికిలే! "అన్నది వారాంగన

8

"ఈధనస్వామి నందనవనమున మందమారుతంలో
ముఖప్రీతి ముసుగుధరించుట
కుక్షింభరకవచం దాల్చుట;
దుర్యోధనలో మోసిసిన దుశ్శాసనులంతాకోరిలే
రక్తంతో కొనుక్కున్న
చెమటతో కొనుక్కున్న
నవుముసుగును దాల్చనీండి," అన్నది వారాంగన.

నాయకుడితో ఇంటర్వ్యూ.

ఆతర్వాత నాకు నేరుగా నాయకుడితోనే ఇంటర్వ్యూచేయా లనిపించింది. ముంజేతి కంకణానికి అద్దమెందుకు? ఉత్తముడైన నాయకుణ్ణి గురించి—అతడు ధీరోదాత్తుడు కావచ్చును; ధీరల లితుడుకావచ్చును; ఏమైనా కావచ్చును—అతనితో ముఖాముఖి ఇష్టాగోష్ఠి చేయాలనే ఉబలాటం నాలో బయలుదేరి ఒకరోజున వారిదర్శనం చేసుకున్నాను. ఆనాడు :

నేను : చెప్పు చెప్పు గాడిదా
కథనుచెప్పు వాడిగా
వ్రాసికొందు పోడిగా
నీబ్రతు కీనాటిదా ?

గాడిద : చేపలు ఎగిరినప్పుడూ
అడవులు నడచినప్పుడూ
మ్రులు ముల్లుకొసను మొలచినప్పుడూ
జాబిలి నెత్తుటి మడుగైనప్పుడూ
పాలకడలిలో శేషశయుని
బొడ్డులోంచి బ్రహ్మకు
తోబుట్టువుగా జన్మించాను.

నేను : నమోనమః !!

గాడిద : ఆఁ ! ఏమనుకొన్నవ్ ?
మాంత్రికుని శిరస్సుతోటీ
తాంత్రికుని నయనాల్ తోటీ
కొంగరెక్కలవంటి చెవులతోటీ
దయ్యంఅడుగుల నడకలతోటీ
చతుర్భుజుండనై జన్మించాను.

నేను: శుక్లాంబరధరంవిష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజం
ప్రసన్నవదనంధ్యాయేత్ సర్వ విఘ్నోపశాంతయేత్.

గాడిద: నాతంబురపాట మాని
పృథ్విమీద కన్నువేస్తె
నాసంగీతపు అపస్వరానికి
శేషబాబు బుస్సుమంటె
నల్లవాడు గ్రహియించీ
నల్లవాడె శపించాడు.

నేను : ఓహో అదాకథా ?

గాడిద : వినవోయ్ గాడిదా ముందు....
నాటినుంచి నేటిదాక
మూగనై నారహస్యాన్ని
ఎడదలోనే మడచుకొన్నాను.

నేను : ఎంతకష్టం, ఎంతకష్టం, దారితప్పిన....

గాడిద : ఓయి వెర్రివెంగళాయీ !
నావెన్నెల రోజులు నీవెరుగవ్‌లే
తియ్యని కాలం కాస్తా
నా పదఘట్టన నలగిపోయె
ఎరుగుదువా నాచెవులకు
శంఖం ఊదిన రోజుందని ?
నాడెక్కలకొస వ్రేళ్లుండిన
గతకాలం నాకుందని ?

నేను : ఆహా ! తరువాత ?

గాడిద : ఓ, ఓ, ఓ, ఓ, ఓ............

ఆ రాత్రి.

....గతాన్ని తలచుకుని నాయకుడు ఎంత ఓండ్రపెట్టినా ఆరిపోయిన దీపం గతం ; భవిష్యత్తుకు వెలుగునివ్వలేదు. భూతకాల ఔన్నత్యాలోక పెనుభూతమై మానవుణ్ణి కర్తవ్యతా విముఖుణ్ణి చేసినంతకాలం అతని జీవితం ఇంగువకట్టిన గుడ్డ. నేతులునాకిన తాతల మూతులునాకి కడుపునింపుకోలేం కదా ?

ఈ భయంకర జీమూతాన్వితమైన అర్ధరాత్రి ఎప్పుడు గడు

స్తుంది ? ఈ ధాత్రికి నవవసంతోదయశ్రీలు ఎప్పుడు జనిస్తాయి?

ఈలోకానికి నవకాంతులు వస్తాయా ? ఈ మానవాళి భవిష్యత్తు కంటుందా ?

ప్రశ్నలు ! ప్రశ్నలు !! ప్రశ్నలు !!!

"దారి పొడుగునా
ముళ్ళపొదలతో
మోటరాళ్ళతో
గుట్టలదాటీ
నేస్తం, ఎంతవరకు మనయానం ?"
"తప్పదులే తుదిదాకా."

"ఇంతనిష్ఠురము
ఇంతకష్టముయి
ఇంతవెష్టతో
ఎంతకాలమీయానం ?"
"తెల్లవార్లురా నేస్తం."

"కన్నుకానని
కాళరాత్రిలో
దారిపొడుగునా
కనసౌనా ఏమం ?"

"కారుచీకటుల
కాళరాత్రిలో
వేగుచుక్కయే దీపం."

"అయయో
దిక్కు తెలియకా
కన్ను కానకా
తడుముళ్లాడుతు
ఎట్లాగడపడమీరాత్రి?"

"కొనఊపిరితో
కొనఆశలతో"

"ఇంతవరకు
ఈచీకటి దారిని
ముళ్ల పొదలనూ
రాళ్ల గుట్టలన్
కొండలదాటీ
వెలుగు పొందిరా
ఎవరైనా నేస్తం?"

"శ్రీమదమాదులన్
లక్షలాదిమంది."

"అన్నల్లారా
అక్కల్లారా
మీతోసమాన
భాగస్వామిని
వచ్చానంటే
ఆదరింతురా ఒకరైనః"
"వారూ వీరూ
అతడూ ఆమె."

చీకటివలె మృత్యువు మనల్ని అహర్నిశలూ ఆవరించి మన హృదయాల్లో భయాందోళనల్ని వెదజల్లుతున్న సమయంలో,

నేటిరాజకీయాలు కేవలం వ్యాపారరంగాలై (నిజాయితీని) "ఇచ్చి (మంత్రిపదవులు) పుచ్చుకొనే" సిద్ధాంతాలమీద నడుస్తూన్న సమయంలో,

నేటిరాజకీయ పక్షాలు కొద్దిమంది స్వార్థం కోసం బహుజనుల పిచ్చితనాన్ని పరికోపింప జేస్తున్న సమయంలో,

నేటి సమాజంలో ఒకవర్గం—సర్వసుఖాలుపొందే వర్గం ఒకటి ఒంటి పెదవితోనే నవ్వుతున్న సమయంలో,

మనిషిలో ఏకాకితనమా! ఒంటిపులి రాకాసితనమా! బలహీనుని పాడుబోతుతనమా! నీ అడుగులజాడల్లో విజ్ఞానాన్ని వెతుకుతున్నాడు మనిషి.

కాచకురా మనిషీ నీళ్లని : ద్రాక్షాసవం కాదెప్పటికీ ! వల్లించకు నాయనా నీతుల్ని; పంటబట్టవ్ ఎప్పటికీ మనకి !

భయం విడువు ముందు; భవిష్యత్తు నీదే; ఆలోచించు నరుడా ! అడుగు ముందుకెయ్యి !

ఈవర్తమాన జీవితాన్ని ఆలోచించలేను; ఇందు ఒక్క-క్షణంకూడా విశ్రమించలేను ; మంచి మలుచుకొన్న భావివైపు పరిగెడుతున్నది నామనస్సు. చిరకాలపు మానవ తపస్సు వ్రేల్చిందిక హవిస్సు.

భయంలేదు నాయనా! అర్ధరాత్రి ముగిసింది. ఇక రాను న్నది ఉదయసంధ్య; అదే యుగసంధ్య.స్వర్గలోకం భూమిపై అవతరించనున్నట్టు 'అరోరాబోరియాలిస్' కాంతుల అరుణ రాగాలు ఉత్తరాదినుండి ప్రసరించటం చూడటంలేదా ?

దిగులు విడువు విద్యార్థీ !
దిగులు విడువు ధీమంతా !
దిగులు విడువు కార్మికా :
దిగులు విడువు కర్షకా !
దిగంతముల దివ్యకాంతి
దృగంతముల స్వప్నభ్రాంతి
అదే కాంతి, అదే క్రాంతి, అదె సంక్రాంతి !

ఉదయ సంధ్య.

BLANK PAGE

వైతాళికుడు.

వ్యక్తి జీవితాన్నీ, సంఘజీవితాన్నీ పరికించి, పరిశోధించి, అలసి, మెల్లగా కాళ్ళీడ్చుకొంటూ దుఃఖతిమిరాలు భాగ్యోదయారుణ రాగాలతో పెనగులాడుతున్న సమయంలో........

నేనా? నేను నేనేనా? నేను ఉన్నానా? అనే మీమాంసతో ఇదమిదమని తేల్చే శక్తిలేక, బహిర్గతమైన ప్రతీదీ నువ్వు లేవంటూంటే, అంతర్గతమైన ప్రతీదీ నువ్వే సర్వమంటుంటే— ఏదీ నమ్మలేక బ్రతకలేని మనిషి సమాజమే బందకొయ్య అనుకొంటూ....

ఓహో! ఇటువచ్చే ఓ సామాజికుడా! భోభో ఇటు వచ్చే ఓ నాయకుడా ! హలో ! ఇటువచ్చే ఓ నాగరికుడా !

పాతగోడలకి కొత్త వెల్ల వేసే మీరంతా ఆపాతకొంపని కూల్చి కొత్తగోడలు కట్టాలని ఆక్రోశించిన ఈ నవయుగ వైతాళికుని సమాధి వద్దకి రండి. ఈ సమాజ వ్యవస్థనే మారుస్తామని ఆయనపై ప్రమాణంచేసి చెప్పండి. ఆయన ఆత్మశాంతికై ప్రార్థించండి !

ఓహోహో బాటసారి ;
వింటావా ? చిన్నకథను !
కలలకత ఒకింతకాదు

నిజజీవిత జన్యగాధ
సాధారణ వగగాధల:
నేనసలే చెప్పబోను ;
ఓహోహో బాటసారి !
ఘనుడే మన కందుకూరి : :

సాటిలేని ప్రతిభ కలుగు
అసమానుడ వీవైతే,
అదృష్టద్వారబంధముక్తడ
వెలిపొందిన ఓమనిషీ !
ఇటుపరుపుము సానుభూతి–
నిరుపేదయె కందుకూరి !

కళలమీటు కిన్నెరతో
పాటపాడు కవివైతే
ఈస్మశాన సమీపాన
నడయాడే బాటసార!
గుండెపిప్పి తొంగిచూడు
స్థిరుడయ్యా కందుకూరి!

తనరచనా పటిమతోడ
ఏ సంఘం బాగుపడెనో;
తన సంస్కృతి ఘటనతోడ

ఏ దేశం జ్వలియించెనో;
ఆ దేశం, ఆ సంఘం ఋణపడిన
నిజపురుషుడు కందుకూరి.

నరులపైన, రచనపైన,
శ్రేయమార్గ వర్తనమున
ఏకాంతిని బరపెదవో,
ఏ తీరున చూసెదవో,
అట్టివాడు! ఉత్కృష్టుడు
ఉజ్వలుడౌ కందుకూరి :

స్నేహపాత్ర ఔచిత్యం
ఎవనియందు వెలిగిందో
అట్టిజీవి చల్లారుట
జాలికంటి నీటికణం
రాలదగిన సమయస్మృతి ;
ఘనుడయ్యా కందుకూరి !

అరుణతార పొడిచింది.

నేనున్నూ ప్రమాణం చేశాను. నేనున్నూ వీరేశలింగం పంతులుగారు తీర్చిదిద్దిన ఆదర్శపథాలతో తిరుగులేని ఉమాత్రను కొనసాగి చాలని సంకల్పించాను.

సమాజ సంస్కరణ సాగాలంటే ముందు భౌతిక బాని సత్వం తొలగిపోవాలి. ఈ బానిసత్వాన్ని ప్రతిష్ఠించేందుకే చెర సాలల్నీ, కొరడాలనీ. ఉరికొయ్యల్నీ సృష్టించి – ప్రభువులు మానవ చైతన్యాన్ని బంధించి పశుత్వాన్ని ప్రతిష్ఠించారు.

ఆ పశువు విజృంభిస్తున్నది. దాన్ని చెలరేగ నివ్వ కూడదు. దానిరంకెల్ని అణచివేయాలి. దానిఉరకల్ని అరికట్టాలి.

ఆ సంకల్పంతోనే పిడికిలి గట్టిగా బిగించి అరిచాను:

బోయీల్ మోసే పూలపల్లకీ !
కూలీల్ కట్టిన రాజభవనమా :
రాజులు ఎక్కే సింహాసనమా !
న్యాయంచెప్పే మునసబులారా !
స్వేచ్ఛను అణచే జైలధికారీ !
గుర్తించండోయ్ గుర్తించండి !

మీ బధిరాంధక అధికారంలో
అడుగున నలిగీ, ప్రక్కకు అణిగీ
రోదించే ఆ బానిసజీవుల
ఆక్రందన ఆర్తవరావం
గుర్తించండోయ్ గుర్తించండి.

మీ బధిరాంధక అధికారంలో
స్వార్థ తో చేసిన మీ ద్రోహం

అణచిందీ అమాయకుల్ని.
రాచరికం నాదేనంటూ
తలపోసే సైనికఖడ్గాల్
స్వతంత్రమే నాదేనంటూ
బంధించే ఇనుప గొలుసులూ,
అధికారం నాదేనంటూ
ఉరివేసే దండననీతీ,
మహారాజుల భూషణమంటూ
సామాన్యుని పీల్చే తురాయి
కొరడాలు, తుపాకిగుండ్లు
ఇవ్వన్నీ రాజరికాలా?
—ఇవ్వన్నీ ఇకపై నిలవవు.
సామాన్యుని ప్రతీకారమిక
ప్రజ్వలమై జ్వాలల చిమ్మి
అధికారుల నిరోధశక్తుల
తక్షణమే మారణహోమం
చేస్తాయని గుర్తించండి.

ఎన్నెన్నో నామాల్ రూపాల్
ధరియించెను రాక్షసతత్వం
చీకటియై, పిశాచగుణమై,
ఫాసిజమై, సామ్రాజ్యమ్మై

చెలరేగుట లింక భరింపం.
సామ్రాట్టుల దౌర్జన్యాలను
దూషించును దేవుడు నరుడు!
బానిసలై కటకటలాడే
జాతులకే నెత్తురు పొంగును;
చిరకాలపు తీరని కోరిక
నిరాశతో గుండెలు చీల్చెను—
కరుణించిన మానవ ప్రేమలు
భరియింపక నేల కూలినవి:
రెపరెపమండీకరుణ కాలినది—
కన్నీరిక కార్చంవాటికి
రాకాసికి దండంపెడుతూ
స్తుతిచేస్తూ కూచోం ఇకపై
గ్రహించిన తళుకుల నిదిగో
పూజించిన దయ్యాన్నిపుడే
తక్షణమే హోమం చేస్తాం.
తిరుగుబాటు చెలరేగిందదిగో,
అదిగదిగో కోటలు కూలెను
అరుణతార పొడిచిందిక.
మానవుడా! పోయేదేమిటి?
బంధనములు, బందెలదొడ్డి;
శాసనములు దండన లికపై

లేవయ్యా ఓ మానవుడా !
మానవులే ఒకళ్లై, సమమై
కులాల, తెగలన్, జాతుల త్రెంపి
పరశురాములై 'రాజుల త్రోసి
ఆటనుకట్టి, పరిజాస్వాములై
భూక్షేత్రం పండిస్తారు.

సంజాయిషీ.

.... ఇంక నేను చెప్పుకోవలసిన సంజాయిషీ కూడా ఉన్నది.

సమాజమనే బ్రహ్మాండమైన యంత్రంలో నేనుకూడా ఒకచిన్న భాగాన్ని. నాకున్నూ ప్రత్యేకమైన ఆకారం, ఉపయోగం, పని ఉన్నవి.

సమాజమనే బ్రహ్మాండమైన యంత్రంలో ఒకచిన్న భాగాన్నైన నేను లేకపోతే ఆయంత్రింతిరగదు. ఆ సంగతి నాకు తెలుసు. యంత్రిమే లేకపోతే నేనుకూడాలేను.

సమాజమనే శరీరానికి కవినైన నేను ఆత్మని. నేనులేని ఆశరీరం శవం; ఆశరీరంలేని నేను దయ్యాన్ని.

పుటుకకీ చావుకీ మధ్య నివసించే నేను నాసంజాయిషీని వినిపిస్తున్నాను.

నేనే సీజీవితాన్ని; ఆత్మని; హృదయాన్ని; మేఘ నరుడా !

తాడితులకు, పీడితులకు,
కార్మికులకు, కవినేను;
కర్షకులకు, కూలీలకు;
జానిసలకు కవినేను;
'పాపాత్ముల' కవినేను.
సహోదరుల చెమటపైన
శ్రామికకుల శ్రమలపైన
కావ్యాలను వ్రాస్తాను;
"సుఖస్వాప్నిక జీవితమ్మ"
నోచుకొనని 'దౌర్భాగ్యుడ;'
తీరికింతయైనలేదు
అథవా తలపోతకైన,

గాయపడుచు హాలమంటే
భూతలమున కేమి ప్రేమ?
చీల్చివైచు చుక్కానిని
సముద్రమా, ప్రేమించును?
భూగర్భాన్నిముడు గనులు
దోచుదొంగకై ఏడ్చునె?
శాంతిలేని శక్తులతో
ఓర్మిచూపు వంతెనపై
జాలిపడునె మహానదులు?

నందనవన మంద మంద
మలయానిల డోలికలో
షికారేగు తీరికయా
"పాపాత్ముల" కవిన్నాళు ?

మట్టికాయ మీడేర్చగ
కుమ్మరిసారెను తిప్పుదు;
ఆకాశం ఉత్కర్షకు
జవాబుగా నేకట్టిన
రెక్కల విప్పుదు;
నానిర్మిత ధర్మ్యహర్మ్య
స్తూపాలే భూకాంక్షల
చూపువేళ్ళు.

శిధిలకుడ్య పరిసరాన
నీడవెలుగు మిశ్రిమించు
కాంతులతో జాబిలి
వెన్నెల కురియును.
కాళరాత్రి సౌందర్యం,
కన్నతల్లి హస్తాల్లో
ఆకలిచే కుమిలే శిశువుల
రోదనలో ప్రతిబింబించును.

* * * *

ఇది భయానక దారుణ విలయ సమయ
మిందు బీభత్సదేవి తాండవ మొనర్చు:

* * * *

తాడితులకు, పీడితులకు,
కార్మికులకు కవిన్నేను;
కర్షకులకు, కూలీలకు
బానిసలకు కవిన్నేను;
"పాపాత్ముల" కవిన్నేను.
కార్మికునికి పక్కనిలచి
సుత్తివిసరి చూపిస్తా;
కూలీతో, కొడవలితో
విప్లవాన్ని సాధిస్తా;
తాపీతో చేయికలిపి
సమతల మొనరించేస్తా;
లోతులెరిగి నదుల కెదురు
చుక్కానిని పట్టిస్తా;
దూరదూర సంద్రాలకు
పడవనడిపి వలవేస్తా;
కొండచరియలోని బిలం
మందు నింపి పేలుస్తా;

ఇదిగిదిగో గొడ్డలికొన
నెత్తుటిలో స్నానమాడు ;
తాడితులకు విముక్తిలక్ష్యం,
పీడితజన స్వర్గం నాదే ;
బాధితులకు రాచబాట
ఇక నేనే చూపిస్తా !
పంటకాల్వలోని మురికి
నిక నేనే తొలగిస్తా !

[కంటిలోన వత్తిడుకొని
కాళరాత్రి పడక గదిని
ఒంటరిగా దీపంవలె
నాకోసం వేచియుండు
ప్రియురాలొక స్వప్నంలా—
అయితే నాకా ?——
తీరికింతయైన లేదు
అథవా తలపోతకైన.]

తాడితులకు, పీడితులకు
కార్మికులకు, కవిన్నేను;
కర్షకులకు, కూలీలకు;
బానిసలకు కవిన్నేను;
'పాపాత్ముల' కవిన్నేను.

యజ్ఞదీక్ష.

.... తన ఇల్లుచక్కదిద్దుకోవాలని, తన భాషను తాను అభ్యసించాలనీ ఏనాటినుండి తాపత్రయమో ఆంధ్రుడికి

.... అటు ముస్లింజులుం ఉర్దూనుతెచ్చి, ఇటు ఇంగ్లీషు 'ఈగో' ఇంగ్లీషును రుద్ది, నేడుఔత్తరాహుల 'అహం' హిందీని ఇచ్చి, తెనుగువాణ్ణి తెనుగుమాట్లాడకుండా, తెనుగువాణ్ణి తెనుగు బ్రతుకు బ్రతకకుండా చేస్తున్నవి.

ఎన్నాళ్ళు భరిస్తాడు ఆంధ్రుడు? ఆంధ్రుడు భాషాపరశేష భోగి. భూభారాన్ని భుజంమార్చుకుంటాడు; తప్పదులే విలయం వస్తుంది.

ఓర్పులేదిక మాకు ఒక్కక్షణమైన
ఒప్పులేమీతీరు ఒక్కత్రుటియైన

ఆంధ్రుడంటే అపరఆదిశేషువు సుమ్మీ
సహనమ్ము అతగాని కెనలేని సొమ్ము
ఎవడు సహియించురా తననాల్కచీల్పు ?
ఎవడు భరియించురా తన కొంపకూల్పు ?

ఓర్పులేదిక మాకు ఒక్కక్షణమైన
ఒప్పులేమీతీరు ఒక్కత్రుటియైన

తనభాష తనవేస తనుపుకోయాస
జానిసత్వం తెగిళ్ళపడెనే ప్రియాస!
ఎవరు బంధించారు నాగేంద్రునిపుడు?
ఎవరు ఎదిరించారు నాగేంద్రునపుడు?

ఓర్పులేదిక మాకుఒక్క-క్షణమైన
ఒప్పులేమీతీరు ఒక్క-తృటియైన

జాలనాయనిభేటి బ్రహ్మనాయనిధాటి
దిగ్దిగంతముదాటి లేదనునుసాటి
సాదు రేగితె ఇంక విడువదుర క్షణము
ప్రాణహానికి నిజం, ప్రాణమే ఫణము

ఓర్పులేదిక మాకు ఒక్క-క్షణమైన
ఒప్పులేమీతీరు ఒక్క-తృటియైన.

అంజలి.

ఆదిశేషుడు భుజం మార్చాడు; భూలోకం కంపించి పర్వతాలు పతేలు మన్నాయి. చెట్ల తలలు నేలనుఢీకొన్నాయి. సెగలుముస్తూ, పొగలెగస్తూ లావా ప్రవహించింది. మహా సముద్రాలు కల్లోలపడ్డాయి.

బ్రహ్మతేజస్వి పొట్టి శ్రీరాముడు పరమపదించారు; ఆయన ఆత్మబలిదానం గ్రహించిన రాక్షసులు తనిశారు. శ్రీరాముని భక్తులు తమరక్తంతో తిలాంజలిఘటించి తర్పణలిచ్చారు.

ఆంధ్రులకు పర్వదినమది ! చిరంతన స్వప్నఫలమది !

అర్పించండి అంజలి !

జోహార్లు జోహార్లు పొట్టి శ్రీరామా !
ఆంధ్రజాతికి నీవు అసువులిచ్చావా !

పేరుకై రాముడని అన్నారెగానీ
రాముడన నీముందు ఎంతరాస్వామీ
ఆనాడు ఆరాముడడవికేతెంచ
తోడుకొనివెళ్లెరా సతిని సోదరుని;
ఏతోడు నీకైన లేకుండనీవు
ఆకులలములుగాని అన్నమ్ముగాని
ఆరగింపకనీవు ప్రాణమిచ్చావు. ॥ జో ॥

కలదుకై కమ్మరా సాటిగామీకు
రాజ్యమ్మువదలుకొను గతిని రాముండు;
రాష్ట్రమ్ముసాధించు కతనగానీవు
జాతిగరువమునిల్ప జాతికాపాడ
జాతి జీవమునిల్ప జాతినిలుపంగ
ధృవతారవైలై చరిత నివసించినారు ॥ జో ॥

పంతమున భీష్ముడని యందురేగాని
పట్టిచూడగ భీష్మ్మందెంతరా నీకు ?
తండ్రికోసమె అతడు పట్టి భీష్మింప
జాతిజీవం కొరకు భీష్మించి నిలచి
జాతికయి జీవమ్ము లర్పించి నావు. ॥జో॥

సత్యమున కీషత్తుతావులేదంటు
హృదయాన నైరాశ్యమలముకోగానే
దిక్కుతోచని మూడుకోట్ల ఆంధ్రులను
పురికొల్పి మరివిడిచి ధృవుడవైనావా ?
ముక్కోటి గొంతుకలు ఎలుగెత్తినేడు
చాటుచున్నాయిరా నీదీక్షనిపుడు ॥జో॥

శోకించకే ఆంధ్రమాతా ! పునీత !
పొట్టి శ్రీరాముడే చూపెనేదారి ;
ప్రతి ఇల్లు ప్రతిపల్లె ప్రతివాడునేడు
ఆంధ్రరాష్ట్రపుదీక్ష వహియించినారు
ఒక్కొక్క డొక్కొక్క శ్రీరాముడౌతు
రాష్ట్రసిద్ధికి ముందు కురికారుచూడు. ॥జో॥

మంగళం.

.... ఇంతకాలానికి గొడ్డువోయిన ఆంధ్రభూమి ఫలించింది. నేడు ఆంధ్రులమంతా ఒక్కటి !

.... నిలబడింది మన తల్లి చల్లనిమూర్తి పాల శిశువై మనముందు.

.... అన్నల్లారా! మీ ముద్దులు కురిపించండి!

.... చెల్లాయిలూ, ఎత్తుకోండి మీపాపని.

.... బాబుల్లారా! మీబిడ్డలో మీపోలిక చూసుకోండి!

.... పేరంటాళ్లంతా మంగళం పాడండి.

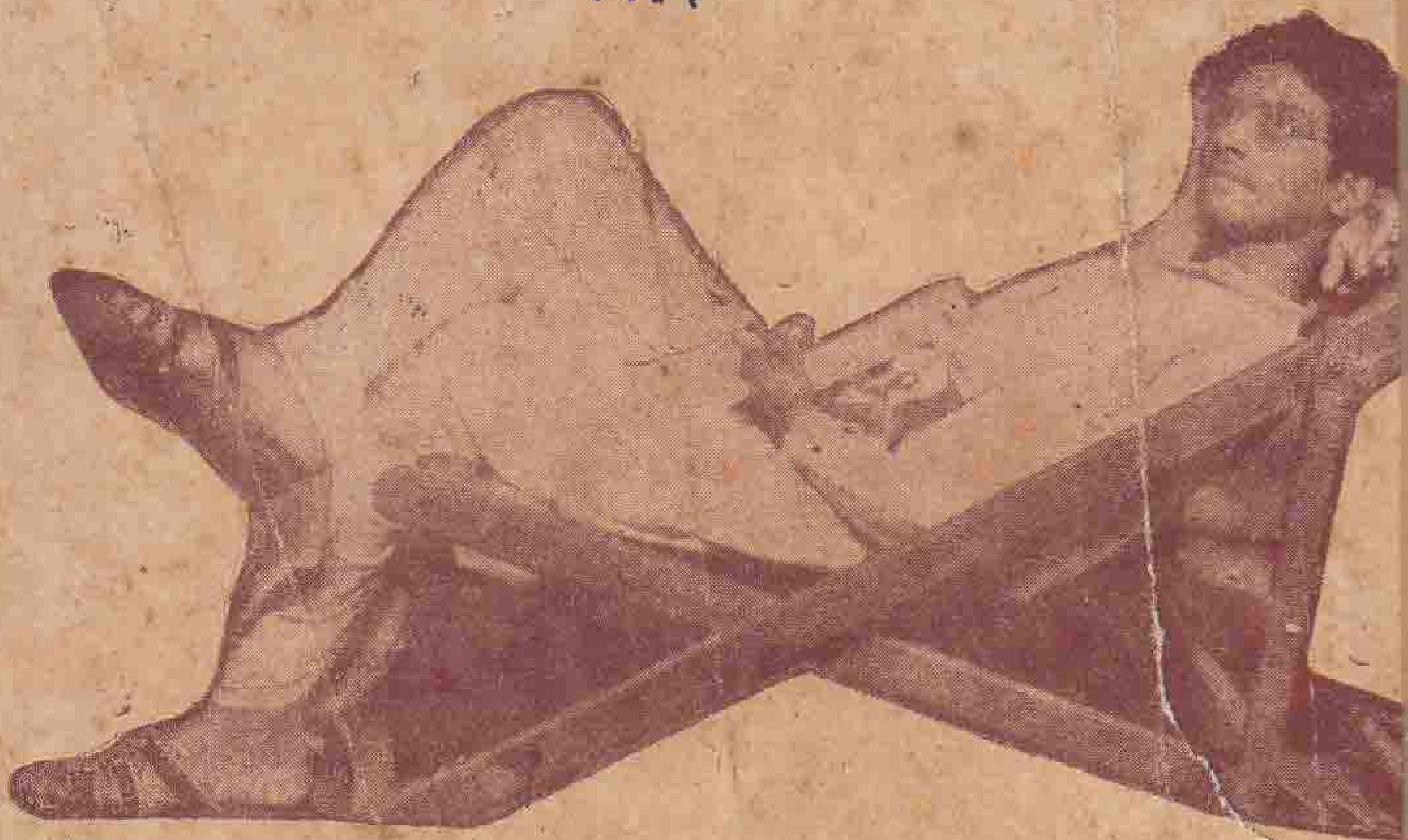
కడుపు చల్లని తల్లి! మా మాతెనుగు తల్లి!
పిడికిటిని కొడవటిని దీవించవమ్మ!
మముకన్న మాతల్లి! మాపాలవెల్లి!
నీవల్లనేసాగు మాబ్రతుకుబాగు
పచ్చపచ్చనితల్లి! బంగారుతల్లి:
పాడిపసువులరాణి! పరమకళ్యాణి!
కడుపుచల్లనితల్లి! మా తెనుగుతల్లి!
పిడికిటిని కొడవటిని దీవించవమ్మ!

....అనంతమైన మహాప్రవాహం ఒకటి సాగిపోతున్నది; అది కాలప్రవాహంకావచ్చు; లేదా కాలప్రవాహంలో అంతర్భాగమైఉన్న ఉన్నత కావ్యప్రవాహంకావచ్చు.

....ఏమైనా ఈ ప్రవాహం అనాది; ఈ ప్రవాహం అనంతం; ఈ ప్రవాహం చిరకాల ....

[రచనాకాలం: 1944 నుంచి 1954 వఱకు]

BLANK PAGE

శ్రీ దర్భా రాంషా

జననం 1924 జూన్ 30 వ తేదీన ; స్థలం కాకినాడ తాలూ
వేట్లపాలెం గ్రామంలో. 1948 లో అఖిలాంధ్ర కవిపండిత ప
షత్తు చోడవరంలో తొలిసారి వీరిని సన్మానించింది. అటు
ర్వాత అందందు సముచిత సన్మానాలు పొందుతూ ఆంధ్ర విశ
విద్యాలయం. పిఠాపురంరాజా కళాశాల, పోలీటెక్నికల్ కాలేజీ
శర్మాకాలేజీ మున్నగు విద్యాసంస్థలలోనూ, గౌరీ గ్రంథాలయం
సూర్యరాయ విద్యానంద గ్రంథాలయం మున్నగు సాహిత్య భా
డారాలలోనూ వివిధ యువజనోద్యమాలలోనూ ఉపన్యసిస్తూ
అపారమైన సాహిత్య సేవచేస్తూ వచ్చారు. "అనంతం" వీ
తొలికావ్యసంపుటి.

ANANTAM
RAMSHA

ONE RUPEE

A KALAKELI
PUBLICATION

ASHA
RAMSH

MaNaSu Foundation

check list

Book Number	cp 03 A - 175
Condition	
Front Cover	yes
Back Cover	yes
Blank Pages	౭, ౮, ౩౪, ౬౯, ౧౦౮
Missing Pages	
Others	
Remarks	